

DIPLOMADOLGOZAT

Homolya Kornél

2023

MAGYAR AGRÁR- ÉS ÉLETTUDOMÁNYI EGYETEM
KERTÉSZETTUDOMÁNYI INTÉZET
BUDAPEST

Egy tájház születése és szerepe a vidék fejlődésében

A hallgató neve: Homolya Kornél

Szak neve: Kertészeti vállalkozásfejlesztési szakmérnök

Készült a Kertészeti Gazdaságtan Tanszéken

Tanszéki konzulens: dr. Fehér Orsolya

Külső konzulens: Korenyákné dr. Juhász Mária

Bírálok: _____

Budapest, 2023

tanszékvezető/szakirányfelelős

konzulens

1. TARTALOMJEGYZÉK

2. BEVEZETÉS.....	1
3. CÉLKITŰZÉSEK	2
4. IRODALMI ÁTTEKINTÉS	3
4.1 A vidék fogalma	3
4.2 A vidékfejlesztés	4
4.2.1 A vidékfejlesztést meghatározó fundamentális elvek	5
4.2.2 Az eredményes vidékfejlesztés szükségletei.....	5
4.2.3 A vidékfejlesztés eszköztára	7
4.2.4 A vidékfejlesztést szolgáló intézményrendszer.....	7
4.2.5 A turizmus, mint a vidékfejlesztés lehetséges eszköze	7
4.3 A Szerb Köztársaság a vidék és a vidékfejlesztés szemszögéből	7
4.3.1 Állapot és tendenciák a vidéki területeken	8
4.3.2 A Szerbia által képviselt vidékfejlesztési politika	9
4.3.3 Az állam szerepe a vidékfejlesztésben	9
4.3.3.1 <i>Fejlesztési irányelvek</i>	10
4.3.3.2 <i>Fejlesztési alapelvek</i>	10
4.3.3.3 <i>Stratégiai célok</i>	10
4.3.4 A vidékfejlesztés és a turizmus kapcsolata	11
4.4 Térségmarketing	11
4.4.1 A térségi produktum tulajdonságai	12
4.4.2 Az identitás kialakításának célja	13
4.4.3 A térségi marketing-taktika felépítési szakaszai	14
4.5 Az alkalmazott módszertan szakirodalmi alapjai	14
4.5.1 A megfigyelés	14
4.5.1.1 <i>A szakmai és az ösztönös megfigyelés</i>	14
4.5.1.2 <i>A résztvevő megfigyelés</i>	14
4.5.2 Az interjú	14
5. ALKALMAZOTT MÓDSZERTAN	16

6. A TORNYOSI TÁJHÁZ LÉTREHOZÁSA, JELENE ÉS JÖVŐJE	17
6.1. Tornyos rövid jellemzése	17
6.2 A tájház székhelyét érintő, a faluban uralkodó általános állapotok, trendek	19
6.2.1 A helyzetelemzés eredményének számszerű és grafikai megjelenítése	23
6.3 Az út az ötlettől a megvalósításig	25
6.3.1 A tájház megalakulásának előzményei	25
6.3.2 Civil szervezet megalapítása	27
6.3.3 A tornyosi tájházat érintő donációk alakulása 2016 és 2019 között	28
6.3.4 A tornyosi tájház együttműködési kapcsolatainak kialakulása és fejlődése	29
6.3.5 A tornyosi tájházra vonatkozó tervek megvalósulása	31
6.3.6 A tornyosi tájházzal kapcsolatos költségek és források eloszlása	35
6.3.7 A tornyosi tájház hivatalos megnyitója	36
6.4 A tornyosi tájház hivatalos megnyitóját követő időszak	37
6.4.1 A tornyosi tájház bővítési terve	37
6.4.2 A tornyosi tájház első megméréstetése	38
6.4.3 A tornyosi tájház távlati tervei	39
6.5 A tornyosi tájház jelentősége	40
6.6 A tornyosi tájház, mint a vidékfejlesztés része	40
6.6.1 Hatásvizsgálatok	40
6.6.2 SWOT-analízis	41
7. KÖVETKEZTETÉSEK	43
8. ÖSSZEGZÉS	45
9. KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS	47
10. IRODALOMJEGYZÉK	48
11. MELLÉKLETEK	49
11.1. Táblázatok jegyzéke	49
11.2. Ábrák jegyzéke	50

2. BEVEZETÉS

Eleinte csak szórványos, meglehetősen szerény ismereteim voltak a tornyosi tájházról, illetve egyáltalán a vidékfejlesztés vonatkozásában is. Lényegében hallomásból, újságcikkekből formálódott általános tájékozottságról beszélhetünk. A posztgraduális tanulmányaim során kerültem kapcsolatba olyan minőségű szakmai literatúrával, amely biztosította azt a tudás tárat, amely így módon megalapozta azt a folyamatot, amely a laikus halandóból potenciális, majd lojális fogyasztóvá, végül szakmai hozzáértővé formált.

A szakirodalom, a képzésem jóvoltából világossá vált, határon innen és túl a vidékfejlesztés szerepe, jelentősége, felépítése, szerteágazó kapcsolódási pontja, támogatási, és integrálhatósági feltételrendszere, a menedzsment feladata és értelme.

Mindez az előzetes, és a szerzett tudás is kevés lett volna ahhoz, hogy a hitelesség jegyében írjak a tájházról. Ez generálta bennem azt a személyes, és szakmai elhivatottságot, dinamizmust, hogy a személyes bejárás, és az interjúalanyok segítségével alapos, körütekintő, szakmailag alátámasztható „terméket” adjak ki a kezemből.

Azért tartom ezt a munkát fontosnak, mert ez egy sikertörténet, a maga egyediségével, a területi termék minden jellegzetességét, az inspiráció szikráját a „lelkében” hordozva, amely a remény, a kitartás, a tradíciók megőrzésének menedéke, számos társadalmi értéket és funkciót képviselve.

3. CÉLKITŰZÉSEK

A dolgozat célja az volt, hogy a személyes látogatások, és interjúk által megalapozott valósághű adatokra támaszkodva adjak egy átfogó, érthető, rendszerbe foglalt betekintést arra vonatkozóan, hogy melyek eme falu, és a tájház jellemzői, nehézségei, esetleges hiányosságai, milyen utat járt be az ötlet a megvalósításig, miként vált a tájház a turizmus részévé és merre tart a jövőben.

A dolgozat összetettségét és jelentőségét figyelembe véve a következő kérdésekre kerestem a válaszokat:

- 1) a tájház székhelyét érintő, a faluban uralkodó általános állapotok, trendek
- 2) a tájház megalakulásának előzményei
- 3) a megvalósítás részletes útja
- 4) a finanszírozási háttér és eloszlás
- 5) a rurális közösség szerepe a tájház életében
- 6) a tájház értékei, komplex jelentősége, funkciói
- 7) a tájház jelenkori hiányosságai
- 8) a tervek és kihívások a jövőre nézve
- 9) miként illeszkedik a tájház a vidékfejlesztés kontextusába
- 10) milyen közösségi hatások valósultak meg

4. IRODALMI ÁTTEKINTÉS

4.1 A vidék fogalma

A magyar nyelv a „vidék” kifejezést használja valamilyen táj, vagy tájegység megjelölésére, geográfiai kritériumok alapján egységesnek tekinthető területre, valamint falusi területek azonosítására. Gyakran, az urbánus területeken kívül eső összes területet ezzel a fogalommal illetik. Az internacionális literatúrában előforduló „rurális” kifejezés is az urbánus területekhez mérten, hozzájuk viszonyítva azonosítja be a térnek vidékként kezelt elemét (Fekete 2013). A „vidék” kifejezés meghatározása több szempontból is megközelíthető. Történelmi aspektusból ez olyan területet jelentett, amely a város falain kívül helyezkedett el. Gazdasági megközelítés alapján elmondható, hogy a „vidéki” terület elsősorban az élelmiszeripar számára termel nyersanyagot. Szociológiai szempont szerint a „vidéki” környezet alatt olyan közeg értelemezendő, amelyet a technológiai és kulturális fejlődéssel szembeni erős lemaradás jellemez, különösen az urbanizáció folyamataiban. A rurális térség elemzéséhez különféle kritériumokat alkalmaztak:

- demográfiai mutató: minden ritkán lakott terület vidéki jellegűnek minősül
- a bevételek nagysága egy adott területen élő lakosságra vonatkoztatva: vidéki területként jellemezhetők azok a területek, ahol a lakosság kisebb számú és alacsonyabb jövedelemmel rendelkezik
- területi jellemző: a vidéki térséget az urbanizált területektől eltérő felhasználás, és többnyire mezőgazdasági területek jellemzik
- az adott területen élő lakosság fő tevékenysége alapján: minden olyan terület, ahol fő tevékenységként a mezőgazdaság jelenik meg, vidéki területként írhatók le (Milić 2011).

A vidéki területek definiálásában használt fontos mutató a népsűrűség nagysága. Ez alapján az EU – ban 100 fő/km^2 , az OECD szerint 150 fő/km^2 , Magyarországon 120 fő/km^2 jelenti a ruralitást behatároló felső korlát értékét. (Fekete 2013). A vidéki térségek ilyen módon történő lehatárolásába nem illik bele az összes falu, és egyidejűleg a kisebb városok is elemeivé válnak. A magyarországi használatban a vidéki területek olyan falvak és kisvárosok egyvelege, amelyek gazdasági struktúrájának alapját a természetközelség, és a naturalitáshoz kapcsolódó gazdasági szekciók (turizmus, agrárium, halászat, környezet – és természetvédelem, stb.), valamint a földhasználat extenzív módja jelentik. Ez a fajta szemléletmód a természetes világgal való erősebb, közelebbi kapcsolódásban gyökerezik. Az újszerű vidékiség centrumát a természetes világ fenntarthatósága okán a figyelem, és a törődés központjába lépő természetközeli kapcsolatok, a városokat jellemző túltelítettséggel szembeni alacsonyabb számú népesség, az urbánus közeggel kialakított szerteágazó kapcsolati háló és a rurális közösség összetartó ereje adja. A rurális területek a társadalom egészére nézve rendkívül lényeges, mára már nagy mértékben átfarmálódott rendeltetéseket hajtanak végre. Ezek a funkciók képezik a rurális térségek által biztosított közösségi haszont (Fekete 2013).

1. táblázat: A vidéki területek funkciói

Gazdasági funkciók	- álláslehetőség
	- élelmiszerszükséglet kielégítése
	- gazdálkodó családok bevételei
	- megújítható nyersanyagok, energiaforrások
	- teret a KKV - nak
	- üdülés, turizmus feltételeinek megteremtése, továbbfejlesztése
	- a mezőgazdaság és biotechnológia alapját jelentő genetikai erőforrások megőrzése
Ökológiai funkciók	- az élet alapját képező természeti tényezők megőrzése
	- a biológiai változatosság megőrzése
	- a tájak és azok változatosságának fenntartása
	- a vadon élő állatok és növények védelme
Társadalmi – kulturális funkciók	- a közösségi és kulturális értékek megtartása
	- falusi közösség értékeinek megőrzése, helyi egyesületek

Forrás: Fekete 2013. Integrált vidékfejlesztés

4.2 A vidékfejlesztés:

A rurális térségeket érintő minden olyan módosítási folyamat, amely az ember céltudatos, tervszerű intervenciójához vezethető vissza. A fejlődés motorját nem az aktorok között kialakuló versengés, hanem a kétoldalú érdekeltségen nyugvó együttműködés adja. Az Európai Vidéki Térségek Chartája a vidékfejlesztés magját a vidéki területek kulturális hagyatékát megóvó, és azt fejleszteni kívánó gazdasági folyamatoknak a humántőke helyben tartása, annak fejlesztését elősegítő vonzalmában látja (Fekete 2013). A vidékfejlesztés az Európai Unió megfogalmazása alapján egy olyan többfunkciós koncepció, amelynek a társadalom vonatkozásában négy szerepe van:

- gazdasági: a vidéki területek biztosítják a mezőgazdasági eredetű nyersanyagokat a lakosság megnövekedett élelmiszerigényét kielégítve, miközben a jövedelem versenyképessége emelkedik
- ökológiai: a rurális területek potenciális színterei a természeti erőforrások fenntartható felhasználásának

- kulturális: a vidéki közösségek specifikus, egyedi, sajátos kulturával, hagyományokkal rendelkeznek, nem összehasonlíthatók más vidéki közösségekkel és nem vonatkoztathatók a rurális társadalom egészére. Ebből adódóan a vidékfejlesztés keretein belül a kulturális értékek kiemelt figyelmet kapnak a gazdasági potenciál értékelésekor is
- szociális: a vidéki területek a társadalmi rendszer egy speciális típusát képviselik, amelyben az egyének szorosabb, mélyebb kapcsolatokat alakítanak ki, és tartanak fenn a közösség többi tagjával. A közösségi tevékenységek a kölcsönös együttműködés – önkéntesség jegyében működnek a kényszer vagy szankció minimális megléte mellett. A rendszer multifunkcionális (Milić 2011).

4.2.1 A vidékfejlesztést meghatározó fundamentális elvek (Fekete 2013):

- ismétlődési folyamat a rurális fejlődésben (ciklikus jelleg)
- humánközpontú fejlesztési koncepció
- a gazdasági előrelépés nem azonos a fejlődéssel
- a változtatások, fejlesztések megvalósítása kizárólag többsikű, összetett módon történhet
- a fejlesztések realizálásának nem csupán egy útvonala van. Az alternatívák közül való választás, a döntés és a felelősségvállalás a lokális lakosság feladata
- előnyszerzés kialakítása a helyi értékek, és sajátosságok figyelembe vételével és kiaknázni a piacon felmerülő réseket
- rendhagyó munkaerőforrások alkalmazása
- fenntartható fejlődés
- a helyi lakosság minél nagyobb arányú bevonása a közösséget érintő döntésekbe
- a fejlesztésekhez nélkülözhetetlen együttműködési, partneri kapcsolatok, hálózat kiépítése
- vízszintes kapcsolatok jellemezte kistérségi szerveződési forma

4.2.2 Az eredményes vidékfejlesztés szükségletei (Fekete 2013):

- az alulról irányított fejlődés alkalmazása és a megfelelő értékszempeléssel való párosítása
- együttes indíttatás a közösség részéről a változáshoz, hajlandóság az együttes tenni akaráshoz
- „know – how“, azaz tudni, hogy mit és hogyan tenni
- az összetartozás érvényesülése
- a közigazgatási, adminisztrációs szisztéma alapvető tulajdonságai
- a mindenkori kormány segítőkész vidékpolitikája
- a gazdasági társaságok szempontjából fontos érdekek megléte
- országos szintű hálózati kapcsolatok létrehozása, használata
- az ego partnerek megtalálása

Az EU helyi vidékfejlesztési politikája központi szereppel ruházta fel az önkormányzatokat, hogy saját maguk határozzanak a fejlesztési igények, az elsődleges célok és fejlesztési programjaik körében. Ezek ösztönzése, és finanszírozása a közigazgatás különböző szintjein létrehozott fejlesztési programok és támogatási pénzügyi alapok révén valósul meg. Ez a fajta decentralizált politika feltételezi, hogy a központi szintről a lokális szintre történő hatalomátadás a közigazgatás aspektusából nagyobb produktivitást, és jobb feltételeket teremt a gazdasági növekedéshez és fejlődéshez (szubszidiaritás). Ugyanakkor, az ilyen többszintű megközelítés a polgárok és a civil társadalom elvárásainak is eleget tesz azzal, hogy közvetlen módon, és lényegesen mélyebben részt tudnak venni a demokratikus döntéshozatali procedurában. Byrden (2005) öt okot határozott meg az említett vidékfejlesztési politika alkalmazása érdekében:

1. átláthatóság – a helyi kormányzati szint közelebb áll a helyi nyilvánossághoz és a demokratikus döntéshozatali rendszerhez
2. szubszidiaritás – a helyi kormányzati szint gyorsabban, és hatékonyabban képes a helyi politikákat helyi tevékenységekké alakítani
3. versenyképesség – a helyi kormányzat jobban ismeri a lokális potenciálokat, helyi és helyzeti energiákat. Ez elősegíti a helyi ismeretek, és előnyök eredményesebb kiaknázását, valamint a gazdasági fejlődés irányítását
4. heterogenitás – a helyi kormányzat gyorsabban képes a helyi politikákat a helyi és a változó viszonyokhoz igazítani, módosítani
5. gazdaság – megtakarítások a helyi szinten kialakított, és megvalósított vidékfejlesztési politika által (Milić 2011).

A vidékfejlesztés modernkori felfogása komoly hangsúlyt fektet az oktatás, a gazdaság, és infrastruktúra – fejlesztés megvalósítására és nélkülözhetelen alapegysége a fenntarthatóság. Ennek a gyakorlati jelentősége abban van, hogy egyensúlyba kell hozni a társadalom, a gazdaság, a környezet fejlődését oly módon, hogy a fejlesztési folyamat ne jelentsen veszélyt annak szerves részét képező bármely elem fejlődésére. Az egész komplex folyamat célja egy részletesen kidolgozott, és világosan meghatározott fejlesztési útvonal, amely gazdasági, társadalmi és politikai változásokat idéz elő a rurális lakosság életminőségének emelkedése érdekében. A gazdasági – társadalmi mutatók gyengülő tendenciáinak megfordítása céljából szükséges megtalálni, és aktivizálni azokat a helyi szereplőket, amelyek a területükön a fejlődés kezdeti hajtóerejévé válnának. Ezen felül nagy jelentőséggel bír a „rugalams” kisvállalkozások fejlesztése, mint az innovációk motorjai, valamint a helyi konstruktív együttműködés létrehozói a különböző gazdasági tevékenységi körök szereplőivel (Strategija poljoprivrede i ruralnog razvoja Republike Srbije za period 2014– 2024. Godine: 85/2014-30).

4.2.3 A vidékfejlesztés eszköztára:

A mindenkori stratégiák realizálásában komoly jelentőséggel rendelkezik az alkalmas monetáris kellékek (szubvenciók, donációk, különféle hitelezési formák) garantálása, valamint a vidékfejlesztést elősegítő, az azt támogató szabályozási tér, szabályozási rendszer létrehozása (Fekete 2013). A vidéki területekről kialakult nézőpont nagy mértékben járul hozzá a nemzeti rurálpolitikák sajátos céljainak kialakításához, egyúttal előre vetíti az ösztönzésre, támogatásra szánt alapok szétosztását, és nem utolsósorban a vidéki tájék, a vidéki helységek és a rurális népesség eljövendő létezéséhez is (Kovács és mtsai. 2015).

A vidékfejlesztés stratégiai célkitűzéseinek realizálásához nélkülözhetetlen elem a professzionális és szponzoráláspolitikai célkitűzések validálását támogató szabályozási szféra kialakítása, a lokális innovációkat, a lokális gazdaság, a rurális népesség előre haladását akadályozó regulációk kiiktatása.

4.2.4. A vidékfejlesztést szolgáló intézményrendszer:

A célkitűzések megvalósításának kritikus eleme az eredményes, emberközelű és az adminisztrációs tevékenységeket racionalizáló végrehatási hatósági szisztéma bürokratikus jellegének csökkentése, az intellektuális hálózat megléte (Fekete 2013).

4.2.5. A turizmus, mint a vidékfejlesztés lehetséges eszköze (Sánta Á 2020):

A vidékfejlesztés aspektusából a rurális idegenforgalom felölel minden olyan turizmussal kapcsolatos cselekvést, amely a rurális közegben megy végbe és passzol a vidékfejlesztés célkitűzéseibe. A kiváló minőségű és korhűen létrehozott tevékenységek, amelyeket a rurális térségeken élő népesség működtet és a ruralitás reális benyomását kínáló falusi turizmussal integrálnak, nagyban elősegíti a vidéki térségek fejlődését, illetve fellendülését. Az agráriumban tapasztalt megújítások, fejlesztések kapcsán kevesebb a vidéken élők ebből a szektorból befolyó bevétele, ezért az idegenforgalom, a falusi turizmus jelenti az egyetlen alternatívát a jövedelmek kiegészítéséhez. Ennek köszönhetően, a fejletlenebb, rosszabb munkanélküliségi mutatókkal rendelkező térségek népességének életszínvonala is jobb irányba terelődhet. Arra viszont mindenképpen figyelni kell, hogy az idegenforgalom fejlesztése kizárólag a kedvező tulajdonságokat és követelményeket birtokló területeken megalapozott.

4.3 A Szerb Köztársaság a vidék és a vidékfejlesztés szempontjából

Az EU statisztikai adataihoz való viszonyítás céljából az ország rurális területeit a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD) kritériumai olyan területekként aposztrofálják, amelyek népsűrűsége nem haladja meg a 150 lakos/km² értéket. E definícióra hivatkozva, Szerbia területének 85 %-át a vidéki térségek alkotják, valamint az ország népességének 55 százaléka a rurális területeken él. Ezek a térségek jelentős mértékű humán – és természeti

erőforrással, számottevő, és egyedi ökoszisztémával, biodiverzitással, kulturális és történelmi örökséggel bírnak (Strategija poljoprivrede i ruralnog razvoja Republike Srbije za period 2014– 2024. Godine: 85/2014-30).

4.3.1 Állapot és tendenciák a vidéki területeken (Strategija poljoprivrede i ruralnog razvoja Republike Srbije za period 2014– 2024. Godine: 85/2014-30):

Szerbiában összesen 6158 település található, melyek közül 193 sorolható a városi településekhez, a maradék 5965 pedig automatikusan a vidéki települések közé lett besorolva. Ez egy közigazgatási kritérium, mely a településeket a helyi önkormányzatok döntése alapján rangsorolja ebbe vagy abba a csoportba.

- *Demográfiai jellemzők* (Strategija poljoprivrede i ruralnog razvoja Republike Srbije za period 2014– 2024. Godine: 85/2014-30):

A 2011. évi népszámlálási adatok arra utalnak, hogy az egész országban, de különösen a rurális térségekben aggasztó demográfiai folyamatok zajlottak. A teljes lakosság száma 4,15 százalékkal csökkent a 2002 – es adatokhoz viszonyítva, amely a negatív népszaporulat és az elvándorlás következményei. Ebben a periódusban a vidéki lakosság létszáma 311.139 fővel, azaz 10,9 százalékkal csökkent. A legnagyobb mértékű népeség – csökkenést Dél – és Kelet-Szerbia vidéki települései szenvedték el. Számszerint, ez 19 százalékot jelent. A régiók közül Sumadia, és Nyugat – Szerbia azok, ahol magasabb a vidéken élők száma, mint a városokban.

- *Korszerkezet* (Strategija poljoprivrede i ruralnog razvoja Republike Srbije za period 2014– 2024. Godine: 85/2014-30):

A már említett népszámlálási adatok azt is mutatják, hogy az ország egészét érinti a fiatalok arányának csökkennése, miközben ezzel egyidejűleg az idősebb lakosok aránya növekedett. Ez a tendencia a vidéki területeken még inkább kiéleződik. Ezt támasztja alá az a tény is, hogy egy falu minden ötödik lakosa 65 évnél idősebb, míg a dél – és kelet szerbiai régióban minden negyedik lakos.

- *Oktatási szerkezet* (Strategija poljoprivrede i ruralnog razvoja Republike Srbije za period 2014– 2024. Godine: 85/2014-30):

A rurális övezetben az érettségizettek aránya 37 %, és – amióta felmérés készül – először mutatkozott javulás abból a szempontból, hogy magasabb az érettségivel rendelkezők aránya, mint az írástudatlanok és az általános képzettség nélküliek aránya. Ugyanakkor az is kiderült, hogy magasan képzettek aránya viszont csökkenést mutat. Ez alól kivételt képez a Vajdaság régió. Fontos megemlíteni a városi, és a vidéki területek közötti digitális szakadék meglétét, hiszen a vidéki lakosság csupán 20 százaléka tudja biztonsággal kezelni a számítógépet, 14 százaléka csak részben és 66 százaléka pedig egyáltalán nem. Jelentős eltérés tapasztalható a szélessávú internetkapcsolat elérhetősége

aspektusában is. Ezek a mutatók negatívan érintik a vidéki munkaerő általános kapacitását és versenyképességét. Ezek az állapotok a képzett munkaerő elvándorlását eredményezik, és az ördögi kör erősödik.

- *Gazdasági szerkezet* (Strategija poljoprivrede i ruralnog razvoja Republike Srbije za period 2014– 2024. Godine: 85/2014-30):

A mezőgazdasági tevékenységek túlnyomó többségben a vidéki térségben valósulnak meg, és az ország Bruttó Nemzeti Össztermékének 40 százaléka a vidéki területek gazdasági tevékenységeihez köthető. Az utóbbi években erősödött a mezőgazdasági gazdaságok nemzeti, és uniós alapokból történő támogatása, viszont a kis – és középvállalkozások, valamint az egyéb gazdasági tevékenységek támogatása nem megfelelő mértékű. A gyenge minőségű, és alacsony színvonallal bíró vidéki munkaerő a rurális közeg gazdasági fejlődését gátló faktorok egyikének tekinthető. Ezzel összefüggésben említhető a befektetők, és innovációk hiánya is.

- *Társadalmi – szociális szerkezet* (Strategija poljoprivrede i ruralnog razvoja Republike Srbije za period 2014– 2024. Godine: 85/2014-30):

A városokból kirekesztett, szakképzetlenn lakosság a vidéki területekre vándorol, miközben a fiatal, ambíciózus lakosság pedig elvándorol onnan. Ez egyrészt a vidék előregedését, másrészt a hagyományok, a kulturális – történelmi örökségek, az infrastruktúra hanyatlását, a természeti erőforrások alul – vagy túlhasznosítását, a közösség elszigetelődését, gettósodását, szociális konfliktusokat von maga után.

4.3.2 A Szerbia által képviselt vidékfejlesztési politika (Milić 2011):

Nagy mértékben különbözik az Európai Unió vidékfejlesztési politikájától és azon követelmény – rendszertől, mely az európai integrációs folyamatokat determinálja. A csatlakozni szándékozó országok legfőbb nehézsége a CAP követelményeinek való megfelelés. Ez alatt értendő a magas szintű jogi és intézményi feltételek teljesítése annak érdekében, hogy a csatlakozásra váró államok agrárpolitikája kompatibilitásba kerüljön az Európai Unió CAP politikájával. Ennek értelmében a vidékfejlesztési politika minden résztvevőjének aktív álláspontot szükséges kialakítania, és a saját képességeihez mérten, és azzal összhangban elő kell segítenie Szerbia vidéki térségeinek leghatékonyabb integrációját az EU vidéki kontextusába.

4.3.3 Az állam szerepe a vidékfejlesztésben (Milić, B. 2011):

Egy mindenkori állam felelőssége, hogy definiálja az intézményi, - és politikai változások folyamatát és rendszerét, amelyek elősegítik a gazdaság hatékonyabb fejlődését, egyúttal a vidéki lakosság életminőségének javulását. Ezt

tartva szem előtt, az állam kötelessége, hogy egy távlati, stabil, eredményes politikát dolgozzon ki a jelenlegi külső, és belső kihívások megoldására. Ezt alátámasztó koncepciók a következők:

- a konkurens országokkal szemben csökkenteni kell a technológiai fejlesztések terén fennálló lemaradást, és biztosítani kell a mezőgazdasági szektor számára, hogy hatékonyabban legyen képes megbirkózni a klímaváltozás okozta kihívásokkal
- feltétlenül szükséges az élelmiszerlánc, és az élelmiszeripari szektor hatékonyságának növelése
- stabil jövedelem és üzleti környezet kialakítása a gazdák és egyéb vállalkozók részére
- a fenntartható fejlődés társadalmi, környezeti és gazdasági célkitűzéseinek megvalósítása, amelyben a multifunkcionális mezőgazdaság és a vidékfejlesztés külön helyet foglal el
- felkészültség a Kereskedelmi Világszervezethez, és az Európai Unióhoz való csatlakozásból fakadó kihívásokra

4.3.3.1 *Fejlesztési irányelvek* (Strategija poljoprivrede i ruralnog razvoja Republike Srbije za period 2014– 2024. Godine: 85/2014-30):

- 1) 2024-ben a Szerb Köztársaság mezőgazdasági szektora olyan ágazatként jelenik meg, amelynek fejlődése a tudáson, a modern technológiákon és szabványokon nyugszik, amely innovatív termékekkel látja el a hazai és külföldi piacot, valamint stabil és fenntartható jövedelmet garantál a termelőknek
- 2) Az élhetőbb, és vonzóbb vidéki területek érdekében a fenntartható fejlődés elvei mentén történjen a természeti erőforrások felhasználása, a környezeti és a történelmi – kulturális örökségek kezelése

4.3.3.2 *Fejlesztési alapelvek* (Strategija poljoprivrede i ruralnog razvoja Republike Srbije za period 2014– 2024. Godine: 85/2014-30):

A fenntartható mezőgazdaság az agrárpolitikát érintő stratégiai aktivitások vezérfonala, amely a multifunkcionális mezőgazdaságot a rurális térségek egyik legjelentősebb gazdasági ágaként tartja számon. Ebben a kontextusban az agrárszektor fenntarthatóságának tiszteletben tartásán a következők értelmezhetők:

- a technikai – technológia, az innovatív termékeken és megoldásokon alapuló gazdasági hatékonyság növekedésének elérése
- a biodiverzitás, és a természeti erőforrások megőrzése, felelősségteljes felhasználása
- a rurális lakosság jóléti állapotának elérése gátat szabhat a negatív hatású demográfiai történéseknek, és kiemelten szükséges kezelni a fiatalok és a nők helyzetét a vidéki munkaerőpiacon, valamint a többi érzékenyen érintett csoport társadalmi helyzetét

4.3.3.3 Stratégiai célok:

- a) a stabil termelői jövedelem, és a termelékenység növekedése
- b) a versenyképesség emelkedése a technikai – technológiai fejlesztések, valamint a hazai és a külföldi piacokhoz való alkalmazkodás által
- c) a környezet megóvása, és az erőforrás – gazdálkodás fenntartható módja
- d) a vidéken élők életminőségének jobbá tétele, a szegénység redukálása
- e) a mezőgazdasági szektor, és a vidéki területek fejlesztési intézményrendszerének javítása, valamint a közérdekű politika eredményesebb irányítása.

A gazdasági fejlődést számos tényező megléte akadályozza: a gazdasági aktivitás, és a beruházási tevékenységek relatív alacsony szintje, a nagy mértékű külső, és belső adósságok okozta problémák, magas szintű munkanélküliség, nagy mennyiségű külkereskedelmi deficit, erős társadalmi feszültség és alacsony gazdasági versenyképesség. Olyan megoldásokat kell a vidékfejlesztési stratégiának tartalmaznia, amely a fenntartható

4.3.4 A vidékfejlesztés és a turizmus kapcsolata (Milić2011):

A hagyományos vidéki térség kulturális, - és történelmi örökségét jelentő lokális specifikumok, mint pl. a táj, az építészet, a néphagyományok megléte és sokszínűsége gazdag alapot kínál a falusi turizmus dinamikus fejlődéséhez. A stratégia mellőzése, valamint a nem kellő mennyiségű és célzatú vidékfejlesztési támogatás mellett, a fejlődést objektív akadályok is gátolják: a silány minőségű közúti infrastruktúra és összeköttetés, a turisztikai infrastruktúra kiépítetlensége, a történelmi jelentőségű értékek, és emlékek felújításához, és megőrzéséhez nélkülözhetetlen anyagi háttér hiánya, a fejlesztési tervek, és tevékenységek közti összehangolatlan viszony, valamint a turisztikai lehetőségek menedzselésének hiánya. A legsúlyosabb akadályt mindközül a vidéki területek elnéptelenedése jelenti. A vidék fenntartható fejlődési stratégiájának a tradíciókkal, és azok minden elemével való bennsőséges, szoros kapcsolaton kell nyugodnia. Ennek a gyakorlatba való integrálása új tevékenységek megjelenését generálja. Ezzel párhuzamosan új munkalehetőségek kínálata jelenik meg, amely nagy mértékben növelné a lokális lakosság helyben maradásának lehetőségét.

4.4 Térségmarketing (Nagy 2013):

A területi termék a térségmarketing produktuma. A térségmarketing célja pedig a termék versenyképességének javítása. Jórészt nem a terület maga, hanem a magában rejlő tulajdonságok, specifikumok, tevékenységek jelentik a megoldást bizonyos célközönség elvárásaira, problémáira. A területi produktum mindig értéket képvisel, melynek nagysága csak akkor kap reális mértéket, ha azt értéknek tartják, illetve a forrást alkotó tulajdonságok felhasználására létezik egy adoptáló közösségi, gazdasági szféra, egy cselekedni akaró csoport. A területi termék kapcsán fontos megemlíteni, hogy a vásárlók bizalom alapján határozzák el magukat. Tehát a térségi produktum megvásárlója nem

egy meghatározott fizikai paraméterekkel bíró produktumot vásárol, hanem szakértelmi, tapasztalati alapokon nyugvó megszilárdított bizakodást, meggyőződést az elégedettséghez, elismeréshez.

4.4.1. A térségi produktum tulajdonságai:

Komplexitás, inflexibilitás, újítások iránti irányultság, távolraható és lendületet generáló impulzus, értékesítése nem jár direkt tulajdonosváltással, a birtokosi és fenntartási szférája differens, ráfordításigényes, társadalmi értékeket is hordoz, dualisztikusság és lojalitás jellemzi, függőségi struktúrájú, integrálható.

A térségi produktum létrehozása a marketing hagyományos módszerét követve a „4P” princípium vonalán történik, melynek összetevői:

- I. produkt: ez valójában maga a termék, illetve a kínálati politika. A marketing szerepe az értékesítendő produktum létrehozása, jellemzőinek a fogyasztói szükségletekhez való formálása, a vásárlói szempontok és tapasztalatok fejlesztési folyamatokba történő integrálása a versenyképesség növelése érdekében.
- II. price: az árképzési politika, ahol a marketing célja a termék piacra bocsátásának teljeskörű, összetett követelmény- struktúrájának megalkotása.
- III. place: az értékesítéshez szükséges platformok halmaza, amelyek lehetővé teszik, hogy a produktum a keletkezési helyétől eljusson a fogyasztóhoz. A térségi produktum egyik jellegzetessége, hogy bizonyos elemeinek áruba bocsátása a tértől nem elkülöníthető.
- IV. promotion: a piaci manipulációk eszköze, melyek a piaci aktorokra, primárisan a várható fogyasztókra gyakorol hatást azzal a céllal, hogy a produktum megtalálja a vásárlóját.

A térségi produktum kialakítása, menedzselése két, egymással függőségi viszonyban lévő pályán történik. Ez az ún. „2K” modell:

- 1) kínálati mix: ami a produktum kompakt, összetett megjelenítését jelenti minden fizikai paraméterrel, tevékenységi körrel, valamint meghatározott alkalmazási követelményeivel és az ár kialakításával együtt.
- 2) A kommunikációs mix azt a célt szolgálja, hogy a tervezett információcsere, és a márka megformálása, korszerűsítése segítségével lehetővé váljon a térségi produktum piaci elhelyezése, a célközönség irányába való beállítása. A márkaépítés, és korszerűsítés azért olyan lényeges, mert így, mint jelképpel könnyedén beazonosítható a produktum, illetve elkülöníthető a versenytársaktól. Tehát a piaci elhelyezés esszenciája a bizakodást sugárzó arculat létrehozása, a térségi hovatartozásnak, egyedi jellemvonásainak, prioritásainak tervszerű kialakítása. E munkafolyamatok nyomán a produktum márkává való kifejlődése valósul meg.

A térségmarketing sikerességét nagy mértékben határozza meg az arculatépítés, hiszen a marketing tevékenység egyik meghatározó eleme a területi termék kisugárzásának befolyásolása.

6.3.5 Az identitás kialakításának célja:

A termék tervszerű piaci elhelyezése, lojalitás – építés, figyelemfelhívás. Ez történhet márka – kialakítással (place branding) és arculat – építéssel (design kidolgozása). Mikor megfelelő a place branding? Amikor:

- összhangban van az adott térség egyedi, speciális tulajdonságaival
- támogatja, elősegíti a gyors beazonosítást
- a produktum geográfiai helyzetéről és annak lényegéről érthető visszajelzést közöl
- bizodalmat, jóhiszemű vonzerőt sugároz

A place branding szakaszai:

- a márkaépítő elemek kidolgozása
- a célkitűzések meghatározása
- imázs – kialakítás
- az imázs összehangolása a realitással
- a márka – státusz definiálása
- márkaérték (márkahűség) létrehozása

A kommunikációs mix tevékenységei során három feladatsor összegzése szükséges. Az első az adott terület képviselőire, a helyi önkormányzatokra irányul a „mi” tudat felépítése céljából. A második az arculat – kialakítást, tervezést jelenti. A harmadik elem a célkitűzések és a mondanivaló, a tartalom szinkronizálását valósítja meg. Maga a szlogen, a mondanivaló célközönségtől függően változhat.

A megfelelő szlogen ismérvei:

- realitást tükröző
- szimpla, letisztult
- rendelkezzen pozitív kisugárzással
- rendelkezzen differenciáló képességgel

Az üzenetek közvetítésére különféle írott és elektronikus médiák, illetve egyéb felületek, technikák használatosak:

- hirdetmények: sajtó, szórólapok, rádió, televízió, hirdető panelek, stb.
- közvetlen marketing: a reklámanyag direkt kézbesítése a célközönség számára
- elektronikus világháló
- programfüzetek, brosúrák
- „PR” – tevékenység

6.3.5 A térségi marketing – taktika felépítési szakaszai:

1. a menedzselni óhajtott térség lehatárolása
2. a belső tér analízise
3. az egész tér analízise
4. a stratégiai helyzet definiálása
5. célok meghatározása
6. marketing– taktika kidolgozása (piacfelosztásos taktika, a taktikai célkitűzések megvalósításának szcenáriója, a taktikai célkitűzésekkel koherens marketingpolitika és marketing– taktika kiépítése)
7. osztályozás, kontroll, visszacsatolás.

4.5 Az alkalmazott módszertan szakirodalmi alapjai

4.5.1 A megfigyelés (Lehota 2001):

olyan direkt érzékelésen nyugvó adatbegyűjtési módszer, melynek során a megfigyelés alanya lehet valamilyen kommunikáció, cselekmény, magatartás, produktivitás, stb.

4.5.1.1 *A szakmai és az ösztönös megfigyelés közötti lényeges eltérés a megtervezett, célirányos cselekményben rejlik. Ez túl mutat az adatok egyszerű megvizsgálásán, hiszen a tudományos ismeretek felhasználásával sor kerül a megszerzett adatok rendszerbe rendezésére, az összefüggések feltárására, a következtetések felállítására (Lehota 2001).*

4.5.1.2 *A résztvevő megfigyelés lényege (Molnár 2017):*

a helyszíni bejárással történő adatszerzés. Ebben az esetben fontos teendő az egyeztetés lebonyolítása, a kapcsolatépítés, az adaptálódás. A megfelelő beilleszkedés elérése érdekében a megfigyelési tevékenység nem lehet akadályozó, sem zavaró tényező, illetve megelőlegez egy bizonyos szintű felkészültséget a megfigyelő felé intézett, várható kérdésekből. A megfigyelő nem a potenciális interjúalanyok toborzásával vagy a jegyzetével foglalkozik, hanem csak megfigyel. A feladat végeztével nyílik alkalom a jegyzetek, az interjúk és a fényképek elkészítésére.

6.3.5 Az interjú (Dóri 2019):

Az interjúnak sokrétű alkalmazási területe ismert, pl.: írott- és elektronikus média, társadalomtudományok, különféle kutatások, stb. A szociológiai metódus három változatot különböztet meg:

- felépített interjú, ahol egy előre meghatározott kérdéssor mentén zajlik a folyamat
- félig felépített interjú, melynek lényege, hogy – bár a témakörök előre ismertek – a konkrét kérdések csak menet közben fogalmazódnak meg

- a szerkezet nélküli interjú, amely a három közül a legkötetlenebb formával, a legnagyobb szabadsági fokkal rendelkezik. Az interjú készítője gyakorlatilag a rögtönzés eszközével dolgozik.

Az interjúnak létezik variáció, profil szerinti csoportosítása is.

Az első csoportba sorolható az interjúzás azon módja, amikor a cél az alany munkásságának, környezetének, lakóhelyének megismerése. Ez az ún. mélyinterjú.

A második típusba tartozik az interjúkészítésnek az a fajtája, amikor a források limitáltsága okán kizárólag az alany emlékezetére támaszkodhat a kérdező. Az adatgyűjtésnek ezt a módozatát narratív interjúként jelöli a szakirodalom.

5. ALKALMAZOTT MÓDSZERTAN

A dolgozat elkészítéséhez nélkülözhetetlen anyagot az az információ – halmaz és fényképtár képezi, amelyet a személyes interjúk alkalmával gyűjtöttem össze. A dolgozat jelentőségét és célját szem előtt tartva arra törekedtem, hogy a feltett kérdések alátámasszák a szándékot, illetve a válaszok által egy reális, pontos, célravezető adatbázis álljon a rendelkezésemre. Azért döntöttem a személyes megfigyelés, és megkérdezés mellett, mert így módomban állt az alanyok véleményének megismerésén túl az is, hogy a közvetlen kapcsolat révén láthattam, hogy miként reagálnak, illetve azonnali lehetőség kínálkozott a részletező kérdések feltevésére, a téma mélyebb, alaposabb feldolgozására.

- I. A helyzetfeltárás során tíz helybéli interjúalanyt kerestem fel, akik az előzetes egyeztetést követően az otthonukban fogadtak. A tizenöt kérdésből álló (1.sz. melléklet) interjúk maximális időtartamát két órában határoztam meg és négy napot jelöltem ki erre a célra: 2020.04.18.-19. és 2020.04.25.- 26. Az elhangzottak summázása, valamint a 2013 – as községi fejlesztési terv idevágó adatai alakította ki a helyzetelemzés tartalmát.
- II. A Szabó Magdával készített interjú közvetlen, részletgazdag, körültekintő, személyiségéből adódóan szerteágazó, kicsit kalandozó mederben zajlott. Az előkészületeknek megfelelően, az interjú az otthonában készült el 2020.05.04 – én, és 2020.05.05 – én és összesen tizenhét órát vett igénybe. A beszélgetés mellett lehetőségem volt bejárni a tájház minden szegletét, meghallgatni Magdi néni exkluzív történelmi aláfestését és fényképes dokumentációt készíteni. Az így felhalmozott adatmennyiség alakította ki a dolgozat lényegi részét hordozó oszlopokat.
- III. E fejezet harmadik tagját a tornyosi székhelyű „Biro Entry” könyvelő iroda jelenti, mint a dolgozat teljességét megerősítő támasz. Ők felelnek a pénzügyi tételek kezeléséért, és általuk kerültek ezek az adatok a bírtokomba. Tiszteletben tartva a Szerb Köztársaság Adatvédelmi Törvényét, ez kizárólag Magdi néni írásos engedélye mellett valósulhatott meg. A konkrét adatgyűjtés 2020.05.06 – án, személyes megkeresés formájában és két óra leforgása alatt realizálódott. Az adatok táblázatokba történő rendszerezést követően váltak a dolgozat részévé.
- IV. A módszertan negyedik tagjaként a személyes megfigyelésen, és megkérdezésen nyugvó ismeretanyag akkumulálását követő elemzési technika, a SWOT- analízis jelenik meg.

6. A TORNYOSI TÁJHÁZ LÉTREHOZÁSA, JELENE ÉS JÖVŐJE

6.1. Tornyos rövid jellemzése

- Földrajzi adatok: Tornyos Zentától 20 km – re található nyugatra, amelynek pontos földrajzi koordinátái: 45° 53' 18'' N és 19° 49' 52'' E. A földrajzi elhelyezkedése több szempontból is előnyös. A falun keresztül halad a 105 – ös jó minőségű út, amely elvezet egészen az A 1 – es autópályáig. Emellett három község találkozási pontja is: Zenta, Topolya, Szabadka. A településre jellemző domborzati forma a síkság, és a legnagyobb természeti kincsei a kiváló minőségű csernozjom talaj és a táj
- Klimatikus viszonyok: éghajlata mérsékelt, évi 650 – 700 mm csapadékkal, mely aránytalanul oszlik el
- Demográfiai jellemzők:

A község legnagyobb települése kétségkívül Zenta, lakosainak száma a 2011. évi népszámlálás szerint a község összes lakosságának a 84,91 % - át tette ki. Tornyos – az olyan falvakkal szemben, mint Kevi, Bogaras és Felsőhegy – az utóbbi időben egyre inkább elővárosi jelleget öltött, ennek kedvez a városhoz való térbeli közelsége, ezzel pedig a település további demográfiai fejlődésére nagy hatást fog gyakorolni Zenta város fejlődése (Zenta község fejlesztési terve, 2014).

2. táblázat: Zenta, és a hozzátartozó települések lakosainak száma 2011 – ben

A település neve	Népesség (fő)	A község teljes népességéhez viszonyított aránya (%)
Bogaras	568	2,45
Felsőhegy	1. 726	7,45
Kevi	568	2,45
Tornyos	1. 592	6,87
Zenta	18. 704	80,77
Zenta község összesen	23. 158	100

Forrás: Kormányos, 2019.

Az összes települést a hosszú ideje tartó elnéptelenedés jellemzi: Bogarast, Felsőhegyet és Kevit az 1971. évi népszámlálástól, Zentát és Tornyost pedig az 1961. évi népszámlálástól kezdődően. Az elnéptelenedés kezdeti időszakaihoz viszonyítva, Kevi lakosainak száma csökkent a legnagyobb mértékben, itt a lakosok száma több, mint a felére esett vissza.

3. táblázat: Tornyos lakosságának változása (fő)

1948	1953	1961	1971	1981	1991	2002	2011
2. 500	2. 677	2. 769	3. 463	1. 874	1. 908	1. 766	1. 592

Forrás: Kormányos, 2019.

4. táblázat : Tornyos etnikai összetétele 2011 – ben

Magyar	Szerb	Roma	Egyéb
82,21%	1,3%	14,49%	2%

Forrás: Kormányos, 2019.

A lakosság átlagéletkor szerinti szerkezete (4. táblázat): a legidősebb Kevi falu lakossága 45,3 évvel, a legfiatalabb és a vajdasági átlag alatti egyetlen település, Tornyos lakossága, ahol az átlagéletkor 40,4 év, míg a teljes község lakosságának átlagéletkora: 42,7 év. (Zenta község fejlesztési terve, 2014).

5. táblázat: Zenta község átlagéletkor szerinti eloszlása 2011 – ben

Település	Átlagéletkor (év)
Zenta	42,8
Felsőhegy	42,6
Bogaras	42,5
Kevi	45,3
Tornyos	40,4
Zenta község összesen	42,7

Forrás: Kormányos, 2019.

6.2 A tájház székhelyét érintő, a faluban uralkodó általános állapotok, trendek

A faluban uralkodó aktuális társadalmi – gazdasági helyzet feltérképezése érdekében készítettem ezt a – személyes megkérdezésen alapuló – felmérést az alkalmazott módszertan fejezetben leírtak szerint. Az elhatározásomban az a tény erősített meg, hogy objektív adatok csak községi szinten állnak rendelkezésre, amelyek az egyes településekre vonatkozóan nem lettek részletezve. A nyilatkozatok elkészítése négy – egymást követő – napon valósult meg. Az eloszlás úgy alakult, hogy az első két napon négy – négy, a harmadik és negyedik napon egy – egy interjú készült el. Az első két napon házaspárok alkották a nyilatkozó alanyokat, az utolsó kettőn pedig egyedülálló anyukák. Egyértelmű, hogy nem szakmai elemzésről, és nem reprezentatív kutatásról van szó, hanem a helybéli megkérdezett interjúalanyok meglátásáról, tapasztalatairól. A végeredmény az alábbiakban közölt szóbeli összefoglalás:

1. A vállalkozók helyzete

Kis településről lévén szó, a vállalkozók száma is alacsony, de a nyilatkozatok azt igazolják, hogy a meglévő vállalkozások mennyiségben és minőségben is biztosítani tudják azt, amire a falu népének a mindennapi életben szükség van. Minden egyéb beszerezhető a közeli városokból.

2. Az egészségügyi ellátás

A zentai dr. Gerő István Egészségügyi Központ keretein belül működik. A szolgáltatás jellege olyan, hogy minden nap van orvosi, - és fogorvosi ellátás. Néhány évvel ezelőtt felújították a rendelő melletti helyiséget. Elvileg ez azt a célt szolgálta volna, hogy a nap huszonnégy órájában, a hét minden egyes napján legyen a faluban orvos, aki ott lakott volna. A terv csak nagyon rövid ideig működött a roma lakosság részéről az orvosokat ért folyamatos és legtöbbször szükségtelen inzultálása és fenyegetése miatt. Az interjúalanyok azt is elmondták, hogy az "egyszerű" polgárok nem tudnak eljutni a fogorvosig, mert a rendelőt állandó jelleggel megtöltik az ún. szociális esetek.

3. A kommunális szolgáltatások

Az ivóvizet nem a városi vízhálózatról kapják ma sem. Évtizedeken át minden udvarban volt egy kút, de nemrégiben ezek a mikrohálózatok felszámolásra kerültek. A Zentai Kommunális Közvállalat önkormányzati forrásból létrehozott egy központi kutat, amelyre rácsatlakoztatták a háztartásokat. Az interjúalanyok elmondásából kiindulva nincs megoldva sem a kút karbantartása, sem a víz minőségének ellenőrzése. Szennyvízgazdálkodásról nem is lehet beszélni, mert nincs. Minden udvarban van legalább egy, - de ha már megtelt, akkor akár több – emésztőgödör is. Ez mellőz minden környezetvédelmi szempontot és előírást. A szemetésszállítást hetente egyszer végzi az említett közvállalat, amely – felsőbb utasításra – két – három évvel ezelőtt elhordta az összes konténert, de még a háztartások részére kihelyezett kukákat is. A mai napig sem vitték őket vissza, a lakosok pedig szemeteszsákokba gyűjtik a hulladékot. Ezek gyakran esnek áldozatul a kukabúvároknak és az állatoknak. A sérült zsákokat pedig nem szállítják el, a tartalmuk ott hever a házak előtt. A zöld felületek, és – közterületek karbantartása nagyrészt közmunka program

által valósul meg. Az interjúalanyok elbeszélése alapján ez számos negatív kritikával illethető, pl., ahol nem annyira feltűnő, ott nem nyírják a fűvet, nem kaszálnak, és a piac tér is egy hétig szeméttel van borítva. A legnagyobb szűgyen Zenta községre nézve, hogy nem voltak képesek a köztemető karbantartását megoldani. A felelősséget egyik hivatal dobálta a másiknak, de a mai napig a szabadon burjánzó növények birodalma.

4. Az áramszolgáltatás

Több éven keresztül botrányos volt. Rossz idő esetén a szabadkai elosztó azonnal lekapcsolta a falut a hálózatról. Ez eleinte hatalmas károkat okozott az itt élőknek. Nem tudták üzemeltetni a fejőgépeket, darálókat, hűtőgépeket, keltető berendezéseket stb. Ennek megoldására – aki tehette – saját áramfejlesztővel látta el a gazdaságát, illetve kialakításra került két transzformátorállomás is községi önkormányzati költségvetésből. Ez normalizálta a helyzetet, de hiba esetén napokat, sőt heteket is igénybe vesz, mire azt elhárítják. Ugyanez vonatkozik a közvilágításra is.

5. Az oktatás

A településen egy óvoda, és egy általános iskola működik, mely utóbbi Tömörkény István nevét viseli. A legközelebbi, magasabb szintű oktatási intézmények a szomszédos városokban állnak rendelkezésre. Az interjúalanyok szerint a színvonallal, az oktatás minőségével elégedettek, hiszen gyermekeik a későbbiekben nagyon jól boldogultak a középfokú, és a felsőfokú intézményekben is, de számos hiányosságot emeltek ki. Az első az évről évre csökkenő diákok száma. Sajnos, ez országos szintű probléma, és egy kis lélekszámú településre még nagyobb hatással van. A második a könnyen kijátszható szociális politika. Értendő ezalatt az, hogy azok a családok, akik szociális támogatásban részesülnek a legtöbb esetben csak addig járatják iskolába a csemetéiket, ameddig az intézmény ki nem adja az erről szóló igazolást. Természetesen, az általános oktatás törvény szerint kötelező, de az ügyvédjeik hathatós segítségével az elévülésig tologatják ezeket az eseteket. Szankció tehát nincs. A következmények a társadalom egészét érintik. A harmadik a szerb nyelv nem megfelelő oktatása. A nyolc osztály elvégzése után sokkal jobban sajátítják el az angol nyelvet, mint a szerbet. A negyedik negatív kritika az iskola, és az óvoda karbantartásával és ezen intézmények ellátásával vannak összefüggésben. Az interjúk során elhangzott, hogy történtek beruházások a községi alaptól, melynek során felújították a tornatermet és az iskola tetőszerkezetét. A kerítést is kicserélték, de valamilyen érdekes oknál fogva a kosárlabda, és – kézilabda pálya a kerítésen kívülre kerültek a senki földjére. Ami még ennél is elszomorítóbb, hogy fűtőanyagra nem kaptak pénzt a községtől, hanem a lakosok adományaiból valósították meg az iskola és az óvoda fűtéséhez szükséges anyagi keretet.

6. Sport

A településen csupán kettő sportklub van bejegyezve. Az egyik a Tornyosi Labdarúgó Klub, a másik a Tornyosi Sakk Klub. Az elért eredményeket figyelembe véve községi szinten is kiemelkednek a labdarúgók. A községi finanszírozás és a magánszemélyek adományainak aránya nagyjából 50 – 50 %. A klub nem is tudna működni, ha nem volnának

helyi támogatók. Nem csak anyagi eszközökkel segítik őket, hanem pl. ellátják a szervezési, - adminisztratív, - karbantartási feladatokat, illetve saját eszközeikkel és önköltségből valósítják meg a csapat utaztatását.

7. Kultúra, művészet

Az ilyen jellegű eseményeknek az "Ady Endre Művelődési Egyesület" nyújt otthont. Amellett, hogy civil szervezetek is működnek a falain belül is, a hagyományápolás egyik fontos bázisa is egyben. A falu egyik nagy erőssége a magyar kultúra, a néphagyományok ápolása. Ennek a zászlóshajója a népzene és – néptánc csoport. Az interjúk során az is elhangzott, hogy a színi előadásokat alig – alig látogatják. Esetenként nézőszám nem éri el a húszat sem. A népzene és – néptánc csoport tagjai idővel kiöregsznek, és a fiatalabbak többsége addig marad faluban, amíg iskolába járnak, azután szétszélednek a nagyvilágban. A nyilatkozatok azt is alátámasztották, hogy ők sem tudtak volna megmaradni a helybeliek önzetlen segítségével.

8. Civil szervezetek

Sokrétű ilyen szervezet létezik a faluban. Ezek több társadalmi réteget és társadalmi jellegű érdekközösséget ölelnek fel. A kultúrházban tevékenykedik a nyugdíjas klub, a gyermekek jólétével foglalkozó szervezetek és a gazdakör. Az egykori tűzoltó laktanyában rendezkedett be a motoros – és horgász klub. A valamikori diszkó épületében ifjúsági klub működik, de van még lovasklub is. A labdarúgó klubról pedig már tettem említést. A leginkább megdöbbentő a gyermekek jólétével foglalkozó szervezetek acsarkodása, ami a különböző politikai nézetekből fakad.

9. Közbiztonság

Az interjú alanyok arra világítottak rá, hogy komoly hiányosságok vannak jelen ezen a téren is. Az egyik ilyen tényező, hogy addig, amíg 2011 – ben 14,45 % volt a roma lakosság aránya, ez most eléri az 50 % - ot. Ez önmagában még nem okozna gondot, de leginkább ők kerülnek reflektorfénybe, mint a bűncselekmények, és szabálysértések elkövetői. Az utolsó, közel tíz év során hatványozottan megszaporodtak a betörések, lopások, verekedések, súlyos testi sértések és rongálások a faluban és környékén. A másik tényező a belügyi szervek eredménytelen és korrupciós vádakkal terhelt munkája. A harmadik a rossz szociális politika, amely teljesen eredménytelenül igyekszik felzárkóztatni és a társadalomba integrálni e népcsoport tagjait. A negyedik a szankciók hiánya, a meglévők teljes kudarca. Az ötödik a hatályban lévő törvények, amelyek sok esetben a bűnelkövetőt védik és nem az elszenvetőjét.

10. Úthálózat, közlekedés

A közelmúltban egy, azaz egy utca lett kiaszfalozva községi forrásból, ami pozitívan értékelendő, de az interjúalanyoknak arra vonatkozóan nincs információjuk, hogy a megmaradt földes – kavicsos utak rendezésére mikor kerül sor. Az utak minősége nem csak a faluban, hanem az egész községben hagy kívánni valót maga után. Természetesen, a meglévő tornyosi utak és járdák is állandó karbantartást, és felújítást igényelnének, de a fejlesztésekről sem szabad megfeledkezni. A mezőgazdasági utak helyzete kritikus. Ezeket az utakat a környékbeli

gazdák tartják karban saját költségükön, saját gépeikkel és eszközeikkel. A három legközelebbi települést figyelembe véve, a tömegközlekedés terén is lesújtó a helyzet. Autóbusz – járat iskola szünetekben egyáltalán nincs.

11. Az ipar helyzete

Az interjúalanyok nyilatkozata gyors és egyértelmű volt, mivel a településnek nincs semmilyen ipara. A múltira visszatekintve a mezőgazdasági kombinát volt az, amely nem csak munkát adott az itt élőknek, hanem összefogta a gazdaságokat, és összehangolta a termelést, a feldolgozást, a raktározást és a szállítást.

12. A turizmus helyzete

A nyilatkozatokra építve elmondható, hogy ez a szektor valamivel jobb helyzetben van, mint az ipar, de átfogó, célzott, nagyobb tömegeket megmozdító turizmus nincs jelen a faluban. A kultúra, a sport, a civil mozgalmak, családi programok, a tájház mind olyan potenciálok, amelyek képesek lennének messzebbre és több emberhez is eljutni. A vendégszereplő néptáncosok, sportolók, családok részére egy okosan kigondolt, megszervezett, több napos program kidolgozása esetén már beszélhetnénk idegenforgalomról.

Zenta Község gazdaságfejlesztési tervében szerepelt egy tájház kialakítása Keviben, ami soha nem valósult meg, illetve a falusi turizmus is, de mindenféle konkrét elképzelés nélkül (saját kiegészítés).

13. A mezőgazdaság helyzete

Hosszú – hosszú ideje ez a gazdasági ágazat a település dobogó szíve és a legnagyobb erőssége. Ez leginkább a gabonatermesztésben (búza, árpa, zab, rozs, tritikálé) és az állattenyésztésben (szarvasmarha, sertés, szárnyasok) nyilvánul meg. Az egyik legnagyobb hiányosság ezen a téren, hogy a gabonaátvevő vállalkozók sértően alacsony áron veszik át a termelőktől a termést, így – főként a kisebb gazdaságok – olyan szűk haszonkulccsal dolgoznak, hogy ebből a saját szükségleteiket is alig tudják fedezni. Hasonló a helyzet az állattenyésztők és vágóhidak tekintetében, valamint a tejtermelők és tejfeldolgozók között. A jelen helyzetben a családok leginkább csak saját részükre tartanak marhát, sertést, szárnyasokat, de ezek száma is egyre csökken. A tejet és a tejtermékeket is inkább saját maguk értékesítik a piacokon. Szintén a negatív listán szerepel az állami szubvenció. Ez pillanatnyilag 4000 dinár hektáronként, ami durván számolva 11 – 12.000 forintnak felel meg. Ugyanezen a listán kapott helyet a mezőgazdasági területek daraboltsága és az öntözőrendszer hiánya. A pozitívumokat is meg kell említeni. Az egyik az, hogy az állam által engedélyezett visszaszármaztatási eljárással növelhető az egyéni gazdaságok területe, illetve az összefüggő részek száma. A másik pedig az, hogy a közelmúltban hoztak létre egy több hektáros alma-, illetve burgonya ültetvényt a faluban. Egyik is, másik is magánkézben van, de ami a legfontosabb, hogy több falubelinek biztosít megélhetést. Kétségtelen, hogy előrelépést jelent a falu fejlődésében (személyes interjúk, 2020.04.18.- 19. és 2020.04.25.- 26.).

6.2.1 A helyzetelemzés eredményének számszerű és grafikus megjelenítése

A helyzetfeltárást célzó személyes interjúk lebonyolítása a módszertan és eme fejezetben megfogalmazottak szerint zajlott, melynek eredménye az információkat hordozó nyilatkozatok halmaza. Ezt a köteget feldolgozva alakultak ki az adatcsoportok, melyeket a rendszerezést követően táblázatba foglaltam:

6. táblázat: A tornyosi tájház székhelyét érintő állapotfelmérés osztályzatainak táblázatos kifejezése

Milyen a faluban:

a vállalkozók helyzete (1)

az egészségügyi ellátás (2)

a kommunális szolgáltatás (3)

az áramszolgáltatás (4)

az oktatás helyi rendszere és minősége (5)

a sporttevékenységek jelenléte és működése (6)

a kultúra és művészetek állapota (7)

a civil szervezetek jelenléte és működése (8)

a közbiztonság (9)

a közlekedési infrastruktúra (10)

az ipar státusza (11)

a turizmus részvétele és működése (12)

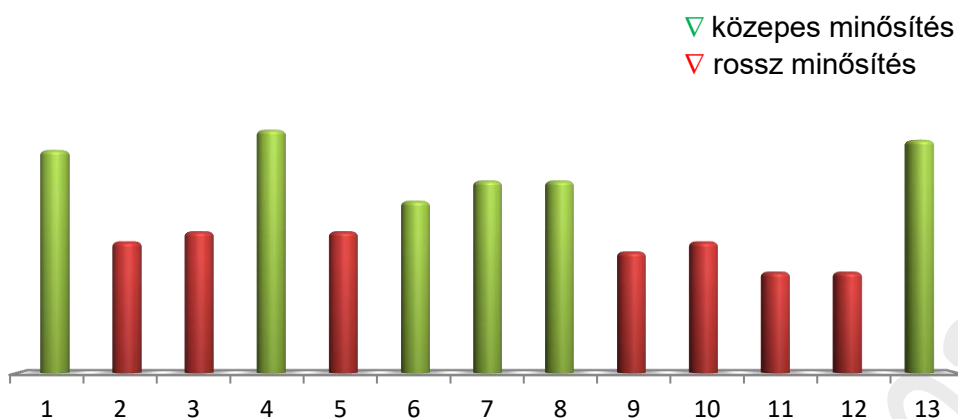
a mezőgazdaság stádiuma (13)

Nyilatkozatok										Átlag
3	2	2	2	3	2	2	1	3	2	2,2=közepes
1	1	1	2	2	1	1	1	2	1	1,3=rossz
2	2	1	1	1	1	1	2	1	2	1,4=rossz
3	2	3	2	2	2	3	3	2	2	2,4=közepes
2	1	1	1	2	3	1	1	1	1	1,4=rossz
3	1	2	3	1	1	1	2	2	1	1,7=közepes
2	1	2	1	2	2	2	1	3	3	1,9=közepes
2	3	1	2	2	2	2	2	1	2	1,9=közepes
1	1	2	1	1	1	1	1	2	1	1,2=rossz
1	2	1	2	1	1	1	1	1	2	1,3=rossz
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1=rossz
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1=rossz
2	2	3	2	3	2	3	2	2	2	2,3=közepes

Forrás: saját szerkesztés

A nyilatkozatok szinkronizálása:

- 1 – rossz minősítés
- 2 – közepes minősítés
- 3 – jó minősítés

1. ábra: A tornyosi tájház székhelyét érintő állapotfelmérés átlagértékeinek grafikai ábrázolása

7. táblázat: A tornyosi tájház székhelyét érintő állapotfelmérés adatainak leíró statisztikai elemzése

Mean	1,615384615
Standard Error	0,134377078
Median	1,4
Mode	1,3
Standard Deviation	0,484503447
Sample Variance	0,23474359
Kurtosis	-1,251641867
Skewness	0,372295252
Range	1,4
Minimum	1
Maximum	2,4
Sum	21
Count	13

Értékelés:

- az átlagolt eredmények azt igazolják, hogy a 13 érintett témakört illetően a rossz minősítésű nyilatkozatok voltak túlsúlyban. Számszerűen kifejezve 7 ilyen témakör érintett (2,2,5,9,10,11,12), amelyet az 1. ábra is megmutat. A megmaradt 6 témakör közepes minősítést kapott (1,4,6,7,8,13) a nyilatkozatok alapján. Jó minősítés nem született.
- A statisztikai elemzés eredménye alapján elmondható, hogy:
 - az adatok átlagértéke 1,6 egység, ami a gyakorlatban azt jelenti, hogy a nyilatkozatok átlagosan a rossz és a közepes minősítés határán mozognak
 - az adathalmaz középértéke (medián): 1,4 egység
 - a modulus nagysága 1,3 egység. Mint a leggyakoribb érték a rossz minősítés gyakoriságára utal
 - a szórás nagysága 0,48 és a variancia értéke 0,23 egység. E két mutató a nyilatkozatok homogén jellegére világít rá, azaz átlagban a rossz és a közepes minősítés határvonalán billeg.

6.3 Út az ötlettől a megvalósításig

6.3.1 A tájház megalakulásának előzményei

Túlzás nélkül állíthatom, hogy nem csak e fejezet, hanem az egész dolgozat szívét – lelkét a Szabó Magdával készített interjú képezi, amely a módszertan fejezetben közölt forráskönyv szerint jött létre. Amellett, hogy a feladat teljesítése minden elemében kimerítette a mélyinterjú fogalmát, - vendéglátóm és interjúalanyom – fényképekkel, pontos jegyzetekkel, részletes visszaemlékezésekkel segítette a precizításra és hitelességre törekvő munkámat.

A történet eredete a nyugalmazott óvónő, Szabó Magda, Magdi néni gyermekkorához kötődik, aki személyes indíttatásból is ragaszkodott a tárgyakhoz, a régiségekhez ebből a korszakból. Ez kronológiailag az 1950 – es évekre tekint vissza, amikor is három korosztály lakott egy fedél alatt, és ő sok időt töltött a nagyszülőkkel. Jellemző volt az egyszerű, ámde szigorú, paraszti ésszel gondolkodó életvitel, valamint a többfunkciós eszközök készítése és használata. A generációk egymásnak adták át hagyományaikat, kultúrájukat, az önellátáshoz való ismereteiket, tapasztalataikat. A számos elsajátított kézműves mesterség (varrás, horgolás, kötés, hímzés, bőrzés, kötélverés, kosárfonás) mellett megtanulta, hogy semmit nem dobunk ki. Így lettek játékaik kukoricacsuhéból, fel nem használt ruhaanyagokból, illetve kijárta a kemény iskolát a konyhai – és a földművelési tárgyakkól is. Elmondása szerint egy nagyon élménydús, szép gyermekora volt. A kiállított tárgyaknak egy része örökség a családtagok után, amelyekhez kapcsolódik egy – egy élmény, egy – egy történet. Ez vetette el a magot, amelyből a gyűjtés csirája született. A szakmájából kifolyólag is, és köszönhetően annak, hogy számos kultúregyesület tagja, idővel széleskörű hazai és külföldi ismertséget, majd elismertséget szerzett. Az évek folyamán egyre több, és több tárgy került a birtokába

egyrészt adományok révén, másrészt vásárlás útján, amelyek kinőtték már a családtagok padlását is. Nagyon fontosnak tartotta a gyökereink megismerését, és annak az útnak a bemutatását, amelyet ők bejártak. Ezt mi csak úgy ismerjük, hogy a múlt, amely meghatározta a mi jelenünket is. Ebből fakadt az ötlet 2010 – ben, hogy ezeket a tárgyakat meg kell őrizni, és láthatóvá kell tenni az utókor számára a kornak megfelelő autentikus módon. Ennek okán is, illetve, hogy teljessé tegye a kézműves mesterségek tudástárát, elvégzett egy hároméves szövőtanfolyamot Szabadkán, szegedi és békéscsabai oktatók részvételével. A közösség hozzáállását tekintve, erre az időszakra nagyon jellemző volt a kételkedő, skeptikus és sok esetben elutasító vagy irigy megnyilvánulás. Sajnos, kezdetben Zenta község honatyáit sem érdekelte Magdi néni ötlete, ebből adódóan leginkább önmagára, a családtagjaira, az egyházra és a falu önkénteseire számíthatott.

Eljutni az ötlettől a megvalósításig számos problémát vetett fel, amelyek megoldása nem mindig volt egyszerű. Szükség volt:

- egy megfelelő nagyságú, és kellőképpen elérhető területre
- a hitelesség érdekében a megfelelő korból származó, és használható állapotban lévő épületre
- bevethető nagyságrendű pénzügyi háttérre
- emberi erőforrásra

A kutatás és keresgélés végül is eredményre vezetett mind a terület, mind az épület kívánalmainak tekintetében, de az anyagi forrás nem volt elég mély a realizációhoz. Számos töprengéssel teli nappalt és éjszakát, valamint az örökölt földterületek értékesítését követően elegendő pénz került a beruházási alapba. Sajnos, a kiszemelt ingatlan már nem volt elérhető, így más megoldás után kellett nézni. A legegyszerűbb megoldás mindig a legjobb, amely végig ott volt a szeme előtt, szó szerint a saját kertjében. Hihetetlennek hangzik, de az egész kivitelezés kulcsát az adott korból származó egykori disznóól szolgáltatta. A terület már adott volt, „csak” az épületet kellett átalakítani. A projekt 2011-ben indult útjára, amelynek alapja saját forrásból származott, amely a családi örökség beolvasztásával vált elérhetővé. Számszerűsítve ez kb. 20.000 eurót jelent. Az ütemterv alapján mindig csak annyi örökölt ingatlan cserélt gazdát, amelynek bevételeiből egy – egy épületrész létrehozható volt. A humán erőforrást önmagán kívül a legszűkebb családtagok, az átalakításokat végző szakemberek, a falu önkéntesei képezték.

6.3.2 Civil szervezet megalapítása, 2016

Az eredmények bemutatása a tájház fejlődését meghatározó eseményekkel folytatódik. Ennek kapcsán Magdi néni olyképpen nyilatkozott, hogy az együttműködési és gazdasági stabilitás érdekében egy civil szervezet létrehozását látta a legjobb megoldásnak. A realizációban hathatós segítséget nyújtott Tornyos Önkormányzata, Zenta Község Turisztikai Szervezete, és a „Biro Entry” könyvelő iroda. Ezáltal lehetősége adódott, hogy civil szervezetként nyújthasson be pályázatokat. Ennek köszönhetően már nem csak saját büdzséből kellett gazdálkodnia. A támogatások forrása négy szintre tagolódik: községi (Zenta Község Polgármesteri Hivatala), tartományi (Vajdaság Autonóm Tartomány Beruházási Alapja), Európai Unió („Bethlen Gábor Alapítvány”) forrásokra és az adományokra. Szabó Magda engedélyével betekintést nyertem a civil szervezet könyvelési adataiba, amelyeket a tornyosi székhelyű „Biro Entry” könyvelő iroda kezel. A táblázati adatokra tekintve elmondható (8.-10. táblázat), hogy három egymást követő évben (2016,2017,2018) az Európai Unió donációk voltak a legmagasabbak, a községi a legalacsonyabb. Az Európai Unió alapból folyósított összegek évről évre történő folyamatos csökkenése azt eredményezte, hogy e támogatás nagyságát 2019–ben felülmúlta a tartományi (11. táblázat). A teljesség igénye azt kívánja, hogy a tartományi támogatás kapcsán leszögezzük, hogy 2017–ben, és 2018–ban ez a támogatás nem valósult meg (9.-10.táblázat). Az adományok összege is az első évet követően folyamatos csökkenést mutat.

A befolyt összegek egy éves ciklusra vonatkoznak, és ebből kell kigazdálkodni a kézműves, hagyományápoló, nyugdíjas, ifjúsági, gyermek – és egyéb jellegű táborokat.

Kétségtelen tény, hogy a civil szervezet létrejötté, és hozzá kapcsolódó támogatások fejlődést jelentenek az előző évekhez viszonyítva, de ez a tájház és az, amit képvisel a donátorok értékrendjében még mindig az utolsó helyek valamelyikén kullog.

A civil szervezet adatai (Cégbejegyzési Ügynökség, Szerbia, 2020):

- Hivatalos megnevezése: Etno kuća „Magdin dom “Tornjoš
- Magyar nyelvű megnevezése: Magda – lak Tornyos
- Bejegyzési száma: 28192304
- Adószáma: 109350639
- Gazdasági profilja: nonprofit civil szervezet
- Székhelye: Tornyos, Szerbia
- Bejegyzési dátuma: 2016.01.08.
- Törvényes képviselő: Szabó Magda

6.3.3 A tornyosi tájházat érintő donációk alakulása 2016 és 2019 között

8. táblázat: A tornyosi tájházra vonatkozó támogatások 2016 – ban

Forrás	Összeg (rsd)
Községi	55. 000,00
Tartományi	70. 000,00
Európai Unió	119. 331,80
Adományok	84. 913
Összesen	329. 244,80

Forrás: "Biro Entry" könyvelő iroda, 2020

9. táblázat: A tornyosi tájházra vonatkozó támogatások 2017 – ben

Forrás	Összeg (rsd)
Községi	70.000,00
Tartományi	0,00
Európai Unió	115.819,64
Adományok	76. 652
Összesen	262. 471,64

Forrás: "Biro Entry" könyvelő iroda, 2020

10. táblázat: A tornyosi tájházra vonatkozó támogatások 2018 – ban

Forrás	Összeg (rsd)
Községi	70.000,00
Tartományi	0,00
Európai Unió	72.192,85
Adományok	72. 485
Összesen	214. 677,85

Forrás: "Biro Entry" könyvelő iroda, 2020

11. táblázat: A tornyosi tájházra vonatkozó támogatások 2019 – ben

Forrás	Összeg (rsd)
Községi	65.000,00
Tartományi	80.000,00
Európai Unió	70.107,88
Adományok	20. 690
Összesen	235. 797,88

Forrás: "Biro Entry" könyvelő iroda, 2020

6.3.4 A tornyosi tájház együttműködési kapcsolatainak kialakulása és fejlődése

Magdi néni a nyilatkozatában kifejtette, hogy folyamatosan kereste, illetve keresi az együttműködés lehetőségét, elsődlegesen lokális szinten, és visszautalt azokra a tényezőkre, amelyekre az előzményekben már tettem említést, miszerint a kezdeti időszakban a partnerek, és támogatók köre a családtagokra, az egyházra, az önkéntesekre és az adományozókra terjedt ki. Fontosnak tartotta kiemelni, hogy a kooperációs struktúra csak 2016-ban, a civil szervezet megalakítását követően indult fejlődésnek. A folyamat kritikus pontja Zenta község honatyáinak szerepvállalása volt, ami konkrétan a tájház „felvételét” eredményezte a községi turisztikai programba 2019-ben, amelynek irányítója és felelőse „Zenta Község Turisztikai Szervezete”. Az együttműködési szerkezet fontos alkotói közé tartozik a tornyosi „Rózsa Sándor Vendéglátóipari Egység” is, hiszen stílusában és gasztronómiai kínálatában a helyi hagyományok tükröződnek. Szintén lényeges elem a „Magyarok Nagyasszonya Plébánia”, melynek képviselője szükség esetén a hívők közül toboroz önkénteseket. A zentai „Önálló Iparosok Egyesülete” az első tábor megszervezésétől a tájház lelkes támogatója a régi mesterségek szakértőit biztosítva e mesterségek bemutatásához, oktatásához. Az együttműködési szerkezet stabilitását erősíti a „Zentai Múzeum” tevékenysége is, amely a kiállítási darabok restaurálásában nyilvánul meg. A kooperációs struktúrába beépültek a hazai, és nemzetközi alapokból érkező pénzügyi támogatások is, melyek egyúttal bizonytalansági tényezőként is megjelennek. Hasonló a szituáció az adományokat illetően is. Magdi néni ezekről a kapcsolatokról, illetve a közös munkáért és annak koordinálásáért felelős személyekről nyilvántartást vezet, melyek rendszerezett formában a 12. táblázatban láthatók.

A vidékfejlesztés egyik alapvető eleme a többszintű együttműködési kapcsolatok létrehozása, és ez alól a tornyosi tájház sem kivétel. A tornyosi tájház vidékfejlesztésben elfoglalt stratégiai szerepét tekintve kulcsfontosságú a partnerségi hálózat kiterjesztése. Ugyanez fogalmazható meg a meglévő struktúra stabilitásával kapcsolatban is, figyelembe véve, hogy az egyes elemek tulajdonságai és hatásai erősíthetők, gyengíthetők, veszélyeztethetők, esetleg lehetőségként elősegíthetők a kooperációs szerkezet működési szilárdságát.

12. táblázat: a tornyosi tájház partnerei és feladataik

Partner	Feladata	Felelős személy
„Magyarok Nagyasszonya Plébánia”, Tornyos	Adománygyűjtés, önkéntesek toborzása	Baráth Gábor, tiszteletes
„Rózsa Sándor Vendéglátóipari Egység”, Tornyos	A vendégek étkeztetése	Híres Róbert, tulajdonos
Zenta Község Polgármesteri Hivatala	Havi támogatás folyósítása a községi kötségvetésből	Ceglédi Rudolf, polgármester
Tornyos Önkormányzata	Kapcsolattartás, a közigazgatási feladatok ellátása	Kis Bicskei Árpád, képviselő
„Zenta Község Turisztikai Szervezete”	A különféle programok, rendezvények megszervezése, összehangolása, lebonyolítása. A falusi turizmus fejlesztése, népszerűsítése	Laskovity Kornél, elnök
Vajdaság Autonóm Tartomány Beruházási Alapja	Támogatás folyósítása a tartományi kötségvetésből	Palimir Tot, a gazdaságért és turizmusért felelős tartományi titkár – helyettes
„Bethlen Gábor Alapítvány”	Támogatás folyósítása Európai Unió kötségvetéséből	Kántor Zoltán, PhD, igazgató
Berkovics András, Liskai József, Menyhárt Zoltán, Menyhárt Ildikó, Paksai Lenke, Bogdán Rudolf	Önkéntes munka vállalása az építkezésnél, anyagmozgatás, szervezési segítség, anyagbeszerzés	Paksai Lenke, nyugdíjas logisztikai szakember
Bogdán Emese, Fekete Miklós, Molnár Gizella, Szekeres Nándor, Kelemen Dezső István	Természetes személyek, rendszeres adományozók	Fekete Miklós, nyugdíjas helyi vállalkozó
„Biro Entry” könyvelő iroda, Tornyos	A könyvelési feladatok ellátása	Homolya Zsófia, közgazdász
„Önálló Iparosok Egyesülete”, Zenta	Résztétel a táborokban, a régi mesterségek szakértőinek biztosítása	Borovecz Géza, titkár
„Tornyosi Néptánc Egyesület”	Résztétel a táborokban, szervezési feladatok ellátása	Takács Irénke, elnök
„Zentai Múzeum”	Kiállítások szervezése, összehangolása, restaurálási munkálatok	Pejin Attila, múzeumvezető

Forrás: Szabó Magda

6.3.5 A tornyosi tájházra vonatkozó tervek megvalósulása

Az interjú terepszemlével egybekötve folytatódott, és Magdi néni az idegenvezető szerepébe bújva nagy izgatottsággal és – a történetek között kicsit csapongva - nyilatkozott.

Az építkezési – átalakítási munkálatokkal párhuzamosan zajlott a kiállítási tárgyak felújítása, rendszerezése. Ezek mindegyike lajstromba került a származási helye, az adományozó neve, és az átvétel dátuma alapján. Az interjú készítésének napjáig 1268 tárgy került nyilvántartásba. A tájház jelképét megtestesítő épület - együttes kialakítása szakaszosan történt, a folyosó készült el utoljára. Amikor egy lakrész megépült, az odaillő tárgyak is a helyükre kerültek.

2. ábra: a tornyosi tájházban bekövetkező átalakítási folyamatok, 2011 (Forrás: Szabó Magda)

3. ábra: a tornyosi tájházban bekövetkező átalakítási folyamatok, 2012 (Forrás: Szabó Magda)

4. ábra: a tornyosi tájházban bekövetkező átalakítási folyamatok, 2013 (Forrás: Szabó Magda)

5. ábra: a tornyosi tájházban bekövetkező átalakítási folyamatok, 2014 - 2016 (Forrás: Szabó Magda)

Magdi néni a továbbiakban arról is nyilatkozott, hogy a rengeteg befektetett fizikai – és háttérmunkának, anyagi ráfordításnak, tervezésnek és szervezésnek beérett a gyümölcse. A kor hitelességének vonala mentén kialakításra került a falusi építkezésre jellemző hármass felosztású ház, középen a ház szívével, a konyhával és az éléskamrával, valamint jobb oldalon a nagyszülők, és a gyermekek részére kialakított szobával, bal oldalon az ifjú pár, illetve a szülők számára épített lakrész, az ún. tiszta szoba helyezkedik el. A kiállított tárgyak kiváló állapota, és ezek elrendezése Magdi néni munkájának (tisztítás, restaurálás), valamint a Zentai Múzeum munkatársainak eredménye. A több, mint ezer tárgy megtisztítása, újra festése, fényezése, varrása, ragasztása, hímzése komoly szakértelmet, türelmet és időt igényelt. Az eredmény az 1940 – es, 1950 – es évek magyar vidéki ember életvitelének rekonstrukciója (6.-11.ábra).

6. ábra: tornyosi tájház, konyha (Forrás: saját fotó)

7. ábra: tornyosi tájház, hálószoba, 1 (Forrás: saját fotó)

8. ábra: tornyosi tájház, hálószoba, 2 (Forrás: saját fotó)

9. ábra: tornyosi tájház, hálószoba, 3 (Forrás: saját fotó)

10. ábra: tornyosi tájház „tisza” szoba, 1 (Forrás: saját fotó)

11. ábra: tornyosi tájház „tisza” szoba, 2 (Forrás: saját fotó)

A tájház belső részének kialakítási sorrendjét, és az interjú lefolyását követve tudomásomra jutott, hogy a tehetősebb vidéki emberek rendelkeztek városi ingatlannal is. Magdi néni úgy nyilatkozott, hogy ennek az épületrésznek a kialakítása nélkül,

nem lett volna teljes a történet, illetve a történelem hitelessége. Az eredmény a korhű falfestést, eszközöket, bútorokat és ezek elrendezését, a teljesség igénye mellett a városi életvitelt bemutató épületelem kialakítása (12.-13. ábra).

12. ábra: tornyosi tájház „polgári” szoba (Forrás: saját fotó) 13. ábra: tornyosi tájház „polgári” szoba, 1 (Forrás: saját fotó)

A kor építészeti stílusához hozzátartozik a hosszú gang is (14. ábra), amelyen asztalok és padok lettek kialakítva a vendégek és a kézműves foglalkozások részére, valamint ide kerültek a mindennapi élet során, illetve a házi gyártású termékekhez használt tárgyak és eszközök (tésztakészítés, mosás, vajköpülés, szappangyártás, festés, darálás, kancsók, korsók, rokkák, a földművelés és borkészítés eszközei stb.), amelyek a 15. – 17. ábrákon láthatók.

14. ábra: tornyosi tájház, folyosó (Forrás: saját fotó)

15. ábra: tornyosi tájház, a borkészítés eszközei (Forrás: saját fotó)

16. ábra: tornyosi tájház, a földművelés eszközei (Forrás: saját fotó)

17. ábra: tornyosi tájház, a házi készítmények eszközei (Forrás: saját fotó)

A tárgyak nagy része valamelyik padlás régen elfeledett, pókhálós ráncai között lapult, hogy a tisztítást és a felújítást követően ismét a régi fényében tündököljön és Magdi néni tolmácsolásában elmesélje a történetét. Ő legalább olyan lelkesedéssel beszélt a tárgyak történetéről, mint amilyen odaadással és fáradhatatlanul dolgozott a tájház kialakításán (saját kiegészítés).

„Gyerekem, reggelig tudnék neked mesélni!” (Szabó Magda)

6.3.6. A tornyosi tájházzal kapcsolatos költségek és források eloszlása

13. táblázat: a tornyosi tájház költségeinek évenkénti eloszlása 2011 - 2016

Költségek megnevezése (€)	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Anyag	10. 500	2. 400	980	620	550	1. 350
Gép, berendezés, jármű	3. 200	-	-	-	-	-
Munkadíj	2. 500	1. 768	-	-	-	-
Utazás	-	-	-	-	450	150
Működési költségek	-	-	-	-	-	100
Egyéb költségek	-	-	-	-	50	550
<i>A projekt teljes költsége összesen:</i>	16. 200	4. 168	980	620	1. 050	2. 150

Forrás: „Biro Entry” könyvelő iroda, 2020

14. táblázat: a tornyosi tájházra vonatkozó támogatási források megoszlása

	Forrás	Pénznem (€)	Eloszlás (%)
Támogatás	EU-s	0	0
	Nemzeti	0	0
Saját forrás	Önerő	23. 000	91,34
	Adományok	2. 168	8, 66
<i>Összesen:</i>		25. 168	100

Forrás: „Biro Entry” könyvelő iroda, 2020

6.3.7. A tornyosi tájház hivatalos megnyitója

Az interjúkból az is kiderült, hogy Magdi néni gyermeki izgatottsággal és személyre szóló meghívókkal várta a megnyitót., amelyre 2016-ban került sor (18.-19.ábra). A jeles eseményen részt vett a falu apraja – nagya, valamint tiszteletüket tették a kultúra, a művészetek, az írott és elektronikus média képviselői, a falu lelkesze és Zenta község polgármestere is. Magdi néni a nyilatkozatában kiemelte, hogy amellet, hogy az elképesztő mennyiségű befektetett munkának az eredménye immár fizikai formát öltött, lehetőség kínálkozott nyilvánosan kifejeznie köszönetét a támogatásokért, illetve lefektetni a jövőbeni együttműködések alapjait. A program kereteim belül a meghívottak Magdi néni kommentálása mellett megtekinthették tájház kínálatát és elmerülhettek a tornyosi „Rózsa Sándor Vendéglátóipari Egység” gasztronómiai finomságai között. Interjúalanyom könnyes szemmel azt is megfogalmazta, hogy ez egy olyan lelki elégedettséggel átitatott rendhagyó esemény volt, amely csak kevés embernek adatik meg és amely a médiák nyomán a köztudatba is a kitartás zászlóját lobogtatva vonult be az elismertség tapsvihartól hangos díszes hintóján. A vendéglátóm utalást tett arra vonatkozóan is, hogy bár a korábbi években az Újvidéki Közzszolgálati Rádió már készített vele interjút, viszont a megnyitó után megjelenő számos cikk (Szabad Magyar Szó, Családi Kör), tévés szereplés (Pannon televízió) és a visszatérő vendégek formálták meg az ismertség, elismertség és a fejlődés képlékeny talaját.

18. ábra: tornyosi tájház, hivatalos megnyitó, 1

19. ábra: tornyosi tájház, hivatalos megnyitó, 2

6.4 A tornyosi tájház hivatalos megnyitóját követő időszak

6.4.1 A tornyosi tájház bővítési terve

Az interjú iránya a megnyitót követő események felé terelődött. Ennek kapcsán olyan nyilatkozat fogalmazódott meg, hogy Magdi néni elégedetlen volt a vendéglátási körülményekkel, nevezetesen, hogy az ide látogatók ne csak néhány óra erejéig tartózkodjanak itt, hanem akár napokra is. Ebből az okból kifolyólag, a fejlődés esélyét szem előtt tartva folyamatosan kereste a potenciális partnereket és támogatókat, ugyanakkor a terv realizálása magában hordozta bizonyos feltételek megvalósítását. E folyamat eredményeként, 2018-ban került sor a fürdőszobák és a mellékhelységek kialakítására az udvar zöldellő, virágokkal tarkított gyepén (20.-21.ábra).

20. ábra: tornyosi tájház, készülő mellékhelység (Forrás: Szabó Magda)

21. ábra: tornyosi tájház, az elkészült mellékhelység (Forrás: Szabó Magda)

Az anyagi eszközöket a „Bethlen Gábor Alapítvány” biztosította a sikeres pályázatot követően. Ezen kívül vendégszobákat alakítottak ki Magdi néni személyes lakrésze felett, természetesen más – más kornak megfelelő elrendezésben lakossági adományokból és saját anyagi forrásból. A vendégek kulináris igényeit pedig a helyi étterem változatos és ízes ételei elégítik ki.

6.4.2 A tornyosi tájház első megméréstetése

Ebben a témakörben Magdi néni büszkén nyilatkozott arról, hogy a kézműves mesterségek, valamint a hagyományőrző dalok és táncok terén szerzett sokoldalú tudása és tapasztalata révén több, mint tíz éven át számos hagyományápoló, és egyéb kulturális szemléletű tábor vendéglőadójaként szerepelt már határon belül és kívül is. Ezen felül több kiállítás szervezője, és résztvevőjeként is ismeri őt a hazai és a nemzetközi kulturális világ is. Azt is hangsúlyozta, hogy a megnyitót, és a bővítést követő egy évben a szervezési munkálatokon dolgozott, amely magába foglalta a program kialakítását, a vendégek, a partnerek és támogatók megkeresését, valamint az összehangolási műveleteket. Az elért eredmény jóvoltából a tájház kiváló helyszíneként mutatkozhatott be 2017-ben először az érdeklődők és a táborozni kívánók körében is. Ettől kezdve Magdi néni egy polihisztor házigazdaként széles, hívogató mosollyal fogadhatta vendégeit. A legnagyobb létszámú látogatottság 2019-ben volt, 68 résztvevővel (22.-25. ábra). A látogatók sok generációt ölelnek fel, akik kedvükre élvezhetik, és gyakorolhatják a kézműves mesterségeket, elmerülhetnek a kiállítás oly nagyszerű korhűségében, tábortűznél hallhatják és újra élhetik a történelem egy apró szegmensét, énekelhetnek és táncolhatnak a hagyományok időtlen ritmusán, a tájház szellemiségének változatlan színpadán.

22. ábra: tornyosi tájház, tábor 2019, 1 (Forrás: Szabó Magda)

23. ábra: tornyosi tájház, tábor 2019, 2 (Forrás: Szabó Magda)

24. ábra: tornyosi tájház, tábor 2019, 3 (Forrás: Szabó Magda)

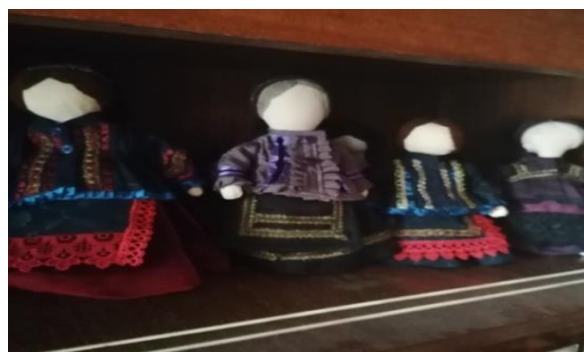
25. ábra: tornyosi tájház, tábor 2019, 4 (Forrás: Szabó Magda)

6.4.3 A tornyosi tájház távlati tervei

Az interjúk folyamán az is napvilágra került, hogy az évek folyamán Magdi néni a babakészítés tudományát is elsajátította. A felhasznált anyagok sokrétűek (kukoricacsuhé, fa, szövet) és olyan magas színvonalat képvisel, amely hazai és nemzetközi díjakat is eredményezett (26.-27.ábra).

26. ábra: Magdi néni, babakollekció, 1 (Forrás: saját fotó)

27. ábra: Magdi néni babakollekció, 2 (Forrás: saját fotó)

Az adományokból befolyt összegekből és saját költségen a tájházban jelenleg is munkálatok folynak egy különálló épület megépítése céljából, amely egyrészt a szövőszéknek, másrészt pedig babamúzeumnak ad majd otthont.

28. ábra: tornyosi tájház, az új épület kialakításának helyszíne, 1 (Forrás: saját fotó)

29. ábra: tornyosi tájház, az új épület kialakításának helyszíne, 2 (Forrás: saját fotó)

6.5 A tornyosi tájház jelentősége

A tornyosi tájház történetének megismerését követően arra kértem interjúalanyomat, hogy arról nyilatkozzon, hogy miben látja ő a tájház fontosságát.

Bármely korcsoport vagy nemzet megtalálhatja itt a kikapcsolódás, a szellemi vagy a kulturális fejlődés lehetőségét egy közösség - és személyformáló, a város zajától távoli környezetben. Ez az alig ezer főt számláló falu kizárólag a tájháznak köszönhetően került be Zenta község turisztikai programjába, kiszélesítve ezzel az érdeklődők körét és létszámát. Az idelátogatók átérezhetik e letűnt kor egy pillanatát. Megismerhetik, önmagukat, egymást, a falu, és az ősök történetét, azt, hogy milyen eszközöket használtak az elődeink, valamint az itt élő magyarság hagyományaihoz kötődő énekeket, táncokat, ételeket és italokat is. Próbára tehetik képességeiket a program kínálta lehetőségek tárházában. A tájház által a tárgyak már nem csak tárgyak, hanem a személyes, kulturális, muzeális értékek mellett egy tiszteletteljes, méltó emlék az elődök számára, akik rajtuk keresztül mesélik el, hogy miként élték ők mindennapjaikat, miként dolgoztak, és miként szerettek, pénzben nem mérhető örökséget hagyva a világra.

6.6 A tornyosi tájház, mint a vidékfejlesztés része

A tájház vidékfejlesztésben elfoglalt szerepe – akárcsak maga a vidékfejlesztés – rendkívül összetett. A Szabó Magdával készült interjúk, és a saját megfigyelésen és tapasztalatokon nyugvó megállapítás az, hogy a tornyosi tájháznak kétségtelenül vitathatatlan érdemei vannak a magyar kultúra, és a helyi tradíciók ápolásában, melyek fenntarthatóságát elősegítik a hazai és nemzetközi kulturális – művészeti kapcsolatok. A helyi specifikumok a monetáris eszközökkel ki nem fejezhető elemekkel ötvözve egy komplex, értékhordozó terméket adott a kistérségnek a ruralitás melankolikus hangulatával, amelyek nem csak anyagiakban mérhető változásokat, hanem társadalmi értéket és funkciókat testesítenek meg. Ez a kistelepülés a tájház jóvoltából került rá Zenta község turisztikai térképére, kiszélesítve ezáltal az érdeklődők körét és létszámát, tekintélyt szerezve eme apró közösségnek, valamint előmozdítva ezzel a hierarchikus közigazgatási rendszerbe való integrációt és a falu – város kapcsolatokat. A pozitív kiegyenlítődéshez vezető úton a tájház egyes hatásai már most érvényesülnek, mások viszont a növekedést és a fejlődést manipuláló tényezők függvényében mutatkozhatnak. Porter tetraéder modelljére hivatkozva, bármelyik szférában történjen változás, az kihatással lesz az összes többire is.

6.6.1 Hatásvizsgálatok

Társadalmi hatások:

- magasabb szintű, szélesebb és mélyebb ismertséget adott a térségnek
- a kulturális – történelmi értékek és hagyományok megőrzése, népszerűsítése
- szorosabb kapcsolat a helyi – és községi önkormányzatokkal

- a magyar kultúra és tradíciók kapcsán kiépített nemzetközi kapcsolatok
- a helyi – és községi civil szervezetekkel való együttműködés, valamint a közösségi összefogás erősítésre szorul
- a foglalkoztatottsági mutatót tekintve nincsenek adatok, viszont a tájház stratégiai jelentősége magában hordozza e mutató növekedését, a lakossági elégedettség emelkedésének esélyét

Gazdasági hatások:

- a helyi vállalkozásokkal való együttműködés pozitív társadalmi - gazdasági változásként értékelendő
- a helyi termékek értékesítése, és propagálása pozitív szociális – pénzügyi hozadékokat is produkál, viszont még sok fejlesztést igényel
- a potenciál rendelkezésre áll, és egy bizalomkeltő arcú kialakításával a térség lépésről lépésre vonzóbbá válhat mind a meglévő, mind az új vállalkozások, illetve a befektetők és a munkavállalók számára egyaránt
- a sikeres vállalkozások önbizalmat, sikert, új vállalkozásokat, munkahelyeket generálhatnak. A sikeres kis – és középvállalkozások a vidék – és regionális fejlődés egyik alapja

Környezeti hatások:

- az a tendencia, hogy turisták látogatnak el a faluba stimulálja az élhetőbb, szerethetőbb, tisztább környezet formálódását
- a fenntartható növekedést és fejlődést célzó irányzatok alapeleme a környezettudatos gazdálkodás. A lokális együttműködés révén elindult egyfajta ilyen jellegű „forradalom”, viszont a győzelemhez relatív egységes közösségi tudat, tenni akarás szükséges
- a természeti erőforrások túl – vagy alul hasznosításából eredő társadalmi – gazdasági problémák, illetve az elmaradottságot előidéző és tápláló egyéb tényezők minden szektort negatívan befolyásolnak. A helyes irányba való elmozdulást a sikeres vidékfejlesztés fundamentális elveinek gyakorlatba ültetése jelentené.

6.6.2 SWOT- analízis

Egy mátrixba foglalja össze a helyzetfeltárás és a hatásvizsgálatok megállapításait, amely akkor nyer valódi értelmet, ha a gyakorlatban történő alkalmazása pozitív elmozdulást eredményez. Ennek alapját az erősségekre való építkezés, a lehetőségek kiaknázása, a hiányosságok megoldása és a veszélyek minimalizálása adják. A legnagyobb erősségek között említhető, hogy a tájház része lett a község idegenforgalmi programjának és rendelkezik szálláshellyel. A kiemelt hiányosságok közé tehető a nem kielégítő közbiztonság és a menedzsment hiánya. A prioritási lehetőségek között szerepel a falusi turizmus és az életképes menedzsment alkalmazása. A mérvadó veszélyeket a versenytársak megjelenése és a támogatási források hozzáféréseinek bizonytalansága képezik.

15. táblázat: SWOT - elemzés

Erősségek	Gyengeségek
• Korhú épületkialakítás • A korhúség jegyében elrendezett és kiváló állapotban lévő kiállított tárgyak • Sokrétű felhasználási lehetőség • Rendelkezik szálláshellyel • Helyet kapott Zenta község turisztikai brosrájában • Civil szervezetként jogi státusza van • Magas színvonalú idegenvezetés • Nemzetközi kapcsolatok is erősítik • Közvetlenség, emberszeretet, igényesség	• Lokáció • Nem kielégítő mennyiségű kapcsolódó programok és szolgáltatások • Úthálózat és közlekedés • A faluban uralkodó gyenge minőségű és hiányos szolgáltatások • A helyi és a városi önkormányzat felelőtlen fellépése • Nem kielégítő közbiztonság • Nem megfelelő lokális szolidaritás • Személyzeti problémák • A menedzsment hiánya
Lehetőségek	Veszélyek
• A partnerek és szolgáltatások bővítése • Falusi turizmus • Magasabb szintű fejlesztési programokba történő integrálása • A hazai és nemzetközi kapcsolati háló szélesítése • Hozzáértő menedzsment alkalmazása • Összefogás a környező településekkel • Portfólió befektetések keresése • Kapcsolható gazdasági tevékenységek létrehozása	• Úthálózat és közlekedés (hosszútávon) • A faluban uralkodó gyenge minőségű és hiányos szolgáltatások (hosszútávon) • Nem kielégítő közbiztonság (hosszútávon) • Nem megfelelő lokális szolidaritás (hosszútávon) • A helyi és a városi önkormányzat felelőtlen fellépése (hosszútávon) • A veresenyársak megjelenése • Továbbra is kiszámíthatatlan gazdasági helyzet Szerbiában • A támogatási források hozzáféréseinek bizonytalansága
Forrás: saját szerkesztés	

7. KÖVETKEZTETÉSEK

- I. A helyzetfeltárást szolgáló interjúk, valamint Zenta község fejlesztési terve segítségével végrehajtott kutatás alapján megállapítható, hogy:
 - Tornyos a vidék fogalmával összeegyeztethető, mert a geográfiai kritériumok alapján egységesnek tekinthető terület, az urbánus területeken kívül helyezkedik el, elsősorban az élelmiszeripar számára termel nyersanyagot, az itt élő lakosság fő tevékenységként a mezőgazdaság jelenik meg, alacsony a népsűrűség (7,5 fő/km²)
 - Fellelhetők a területi elmaradottság egyes tényezői, pl.: a demográfiai egyensúly felbomlása, az alacsony foglalkoztatottság, gyenge jövedelemtermelő – képesség, szükségletek kielégítésének akadályai, környezeti erőforrások túl – vagy alul hasznosítása. A felsoroltakon kívül a vidékfejlesztést akadályozó, és veszélyeztető faktorok a nem megfelelő mennyiségű, és minőségű úthálózat és közlekedés, a nem kielégítő közbiztonság és lokális szolidaritás, a faluban uralkodó gyenge minőségű és hiányos közszolgáltatások, a helyi és községi politikai döntéshozók alacsony, komolytalan vidéki politikája
- II. A Szabó Magdával készített interjú alapján leszögezhető, hogy a tájház kialakításában kulcsfontosságú szerepet játszottak a gyermekkori évei, a neveltetése, a magyar kultúra, és a helyi tradíciók iránti tisztelete és szeretete. Elszántságát, hitét és kitartását tükrözi, hogy önzetlenül saját örökségét alakította át közösségi értékévé, miközben eleinte híján volt a támogatásoknak és erőforrásoknak. Mérföldkőnek számított a civil szervezet megalapítása, amely ajtót nyitott a különböző szintű támogatások, valamint a lokális és községi együttműködés felé. A tájház működésének egyik legnagyobb eredménye és elismerése a községi turisztikai programban való szerepeltetése. A tájház erősségeit gyarapította a fürdőszobák, a mellékhelyiségek és a szálláshelyek kialakítása, ugyanakkor személyzeti gondokkal és menedzsment hiánnyal küszködik, valamint a közigazgatás hatáskörébe tartozó problémák (lásd: swot-elemzés) veszélyeztetik. A jövőre mutató tervek megvalósítását nagy mértékben befolyásolják a helyi és községi önkormányzatok vidéki politikája és a támogatások mennyiségi eloszlása
- III. A dolgozatnak nem volt célja az, hogy értékelje a Szerb Kormány vidékfejlesztés terén elért eredményeit az elmúlt 7 évben, de figyelembe véve a Szerb Köztársaság 2014 – től 2024 – ig előírt vidékfejlesztési alapelveit, vagy az eredményes vidékfejlesztés szükségleteit, akkor Tornyosra vetítve elmondható, hogy a falu még mindig küszködik az elmaradottságot előidéző és azokat erősítő tényezőkkel. A támogatói kör kvalitatív, és kvantitatív szempontból sem kielégítő és a donációk eloszlása is bizonytalan. Tudva azt, hogy ez egyes rurális területek egyedi potenciállal, kínálati mixszel rendelkeznek, egy professzionális vidékfejlesztési stratégia kialakításának kiindulópontját egy – a szubszidiaritás elvei nyomán, és a lokális közösség bevonásával elvégzett - pontos lehatárolást követő teljes és precíz helyzetelemzés jelentené. Ez azért olyan rendkívül

fontos, hiszen a vidék megítélése, a mindenkori vidékpolitika közvetett vagy közvetlen módon kihatással van az itt élő lakosságra és a tájházra is

- IV. Jelen fejezet következő elemét a tájházat érintő hiányosságokból és lehetőségekből (lásd: swot-elemzés) fakadó megállapítások adják
- A hiányosságok a kínálati mixszel gyengítik, melyek – jellegükből adódóan – a mindenkori hatalom, és a vidékpolitika formálásával enyhíthetők, illetve teljesen likvidálhatók.
 - A lehetőségek kihasználásának és a hiányosságok csökkentésének eszközeként nélkülözhetetlen egy ütőképes menedzsment alkalmazása. Egyrészt a lehetőségek kiaknázásával javítaná a kínálati mixszet, pl.: politikai és üzleti együttműködés révén (politikai lobbizás, befektetők), szolgáltatások bővítése által (edukációs programok, tanfolyamok, hazai és nemzetközi versenyek a sport, a kultúra, a művészetek, a hagyományok terén, stb.), falusi turizmus kiépítésével (extenzív állattenyésztés összekapcsolása a nagycsaládok szervezetével, a rehabilitációs programokkal, helyi termékek értékesítése, stb.), másrészt a kommunikációs mix eszközei elősegítenék az arculatépítést, a fogyasztók megtalálását (reklámok, saját weboldal, stb.). Harmadrészt pedig a menedzsment feladatként egy működőképes marketing – stratégia felállítása a megoldás része
- V. A tájház rendelkezik a területi termék minden jellemvonásával, ugyanakkor a hiányosságok kiküszöbölése és a lehetőségek funkcióvá, értékévé történő átformálása hosszútávú folyamat, amely összhangban van az erősségek megszilárdításával és a veszélyek minimálisával. A vidékfejlesztés aspektusából kijelenthető, hogy együttműködésével segíti a helyi vállalkozókat, a közösségi turisztikai program részeként erősíti a falu ismertségét és kapcsolatát a várossal. A közösség bevonásával a kialakítási folyamatokba, a tájház kínálta programokba és szolgáltatásokba a helyi összetartozás, a helyi specifikumok, a helyi értékek fontosságára hívja fel a figyelmet. A helyi termékek értékesítése is fontos gazdasági szempont. A tájház sikerességének kardinális pontja a jó menedzsment megtalálása. Az eredmények és az értékelés alapján olyan következtetés fogalmazható meg, hogy a tájház gyengén van menedzselve, különösen a kommunikációs mix vonatkozásában. Arra alapozva, hogy a tájház társadalmi értékévé és funkciókká változása honnan indult, hova fejlődött és hova juthat el, mindenképpen érdemes volna követni a tájház életének alakulását a menedzsment kialakítását követően is. Jó alapja lehet akár egy doktori disszertáció megírásának is.

8. ÖSSZEGZÉS

Az előző ismereteim alapján is már nagy érdeklődéssel, tisztelettel és izgatottsággal viseltetem a tornyosi tájház iránt, mert ritkaságszámba menő közösségi értéként tekintek rá. A választott témát követően, nem is volt kérdés, hogy mi alkotja majd a diplomadolgozat „szívét”.

A munkafolyamat fázisait tekintve a személyes interjúk elkészítésének nehézségeit feltétlenül kiemelném. Ez egyfelől a kutatómódszertan eme módjának jellemzőiből adódott, másfelől a megfelelő interjúalanyok megtalálásából, és az időpontok összehangolásából származott. Ezzel együtt a munka rendkívül élvezetes volt, a nyilatkozók készségesnek, közvetlennek, szívélyesnek, segítőkésznek bizonyultak. Elégedettséggel tölt el az, hogy lehetőség adódott a posztgraduális képzésből eredő ismeretek gyakorlati alkalmazására a tudományos kutatás egyes módszereire támaszkodva.

A dolgozat személyes és szakmai értékét növeli, hogy annak elkészítése során a célkitűzéseket siker koronázta, valamint az új emberi kapcsolatok kiépítésén túl, felbecsülhetetlen gyakorlati – szakmai tapasztalatokkal gazdagodtam:

- 1) Tornyos aránylag jó helyi – és helyzeti energiákkal rendelkezik, ugyanakkor fellelhetők az elmaradottságra utaló és az azt támogató faktorok is
- 2) A tájház létrehozásának előzményei Magdi néni múltjára vezethetők vissza. A szülőkkel, és nagyszülőkkel való kapcsolata, a tőlük örökölt életfilozófia, valamint a magyar kultúra, és művészet terén kialakított hazai és nemzetközi kapcsolatai döntő fontosságúnak bizonyultak
- 3) A létrehozási folyamat kezdeti periódusát - többek között – a pénzügyi – és humánerőforrás alacsony szintje is nehezítette, amely az örökölt vagyon egy részének a befektetését követelte. Gyakorlatilag tégláról téglára haladt a folyamat a család és az önkéntesek segítségével. Mérföldkönek bizonyultak a civil szervezet megalapítása, a megnyitó, a tájház beiktatása a Községi Idegenforgalmi Szervezet programjába és a bővítési tervek megvalósulása
- 4) A civil szervezet megszületése adta a különböző szintű támogatások pályázási lehetőségének hátterét, melyek eloszlása nagy variabilitást és bizonytalanságot mutatott
- 5) A helyi lakosság szerepvállalása a tájház életében nem volt túlságosan meggyőző. Eleinte kizárólag a családtagok, és az önkéntesek támogatása dominált, és ez a kör csak a megnyitót és a civil szervezet létrehozását követően bővült. Léteznek lokális partnerségi kapcsolatok, de nem kielégítő, nagyon szerény mértékben.
- 6) A tornyosi tájház egy olyan területi termék, amely anyagi, eszmei és muzeális értéket is képvisel. A jelen helyzet tükrében a társadalmi funkciók emelkednek ki: a helyi specifikumok, a magyar kultúra, és hagyományok, a lokális tradíciók megőrzése, a falu – város kapcsolatok erősödése

- 7) A tájház jelenkori hiányosságainak túlnyomó többsége a közigazgatási rendszer felelőtlen magatartásából ered, amelyek hosszútávon veszélyforrássá alakulhatnak. Ezen felül lényeges gyengeség a menedzsment hiánya
- 8) Folyamatban van a tájház bővítése. Egy olyan épület van készülőben, amely elegendő helyet biztosít a centenáriumi ünnepi szövegeknek és a különféle anyagokból készült babák kiállításának. Ezzel növekszik a tájház muzeális értéke és szélesedik a programkínálat is
- 9) A vidékfejlesztés kontextusát tekintve, a tájház a rurális térség tagjaként egy relatív jó potenciállal rendelkező területi termék, melynek leginkább a társadalmi funkciói domborulnak ki
- 10) Az elért közösségi hatások többsége a már említett szociális funkciókhoz kötődnek. A gazdasági, és környezeti hatások szolidan jutnak kifejezésre, amelyek fejlesztése komoly erőfeszítések fogantatásával érhető el. Ennek egyik kulcsfontosságú tényezője az állami apparátus szerepe – és felelősségvállalása.

Büszke vagyok arra, hogy részese voltam a tornyosi tájház élete egy szakaszának. Számomra ez egy rendhagyó cselekedet volt, hiszen ez a területi termék az egyediségével, komplexitásával, minden tulajdonságával a falu, és a kistérség anyagiakban ki nem fejezhető kincse.

Örömmel szolgált, hogy a dolgozat megalkotásával hozzájárulhatok a tájház és a vidék népszerűsítéséhez, a további sikereihez, örökségének megtartásához.

9. KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

A dolgozat elkészítésében nyújtott segítségükért hálával és köszönettel tartozom:

1. Szabó Magdának
2. Az interjúalanyoknak
3. A tornyosi „Biro Entry” könyvelő irodának
4. Korenyákné dr. Juhász Máriának

Homolya Kornél, 2023

10. IRODALOMJEGYZÉK

- Dóri É. (szerk.) 2019. Közösségfejlesztési folyamatok mérés- értékelése. Budapest.(<https://cselekvokozossegek.hu/wp-content/uploads/Meres-Ertekeles-web.pdf>)
- Fekete G. É. 2013. Integrált vidékfejlesztés. Miskolc. "Cross border training of economic experts in distance learning network" project (CROSSEDU) HUSK/1101/1.6.1-0300
- Kopanja, M. 2016. Pokazatelji ruralnog razvoja Republike Srbije. Novi Sad.([https://www.cris.uns.ac.rs/DownloadFileServlet/Disertacija145691767263369.pdf?controlNumber=\(BISIS\)100091&fileName=145691767263369.pdf&id=5006&source=NaRDuS&language=sr](https://www.cris.uns.ac.rs/DownloadFileServlet/Disertacija145691767263369.pdf?controlNumber=(BISIS)100091&fileName=145691767263369.pdf&id=5006&source=NaRDuS&language=sr))
- Kovács A. D. – Farkas J. Zs. – Perger É. 2015. A vidék fogalma, lehatárolása és új tipológiai kísérlete. 2015. 29. évf., 1. Szám (<https://tet.rkk.hu/index.php/Tet/article/view/2674/4784>)
- Lehota J. 2001. Marketingkutató az agrárgazdaságban. (<https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tkt/marketingkutatas/ch02s08.html>)
- Milić, B. 2011. Ruralni razvoj- praktikum za lokalne aktere. Beograd.(http://www.skgo.org/storage/app/uploads/public/152/095/843/1520958439_Prirucnik_za_ruralni_razvoj.pdf)
- Molnár A. (szerk.) 2017. Közösségfejlesztési folyamatok mérés- értékelése. Budapest. (https://cselekvokozossegek.hu/wp-content/uploads/CSK_utmutato_meres_ertekeles_20170331-2.pdf)
- Sánta Á.K. 2020. A vidékfejlesztés és a turizmus kapcsolatának relevanciája. Jelenkori társadalmi és gazdasági folyamatok. 2020. XV. évfolyam, 1- 2.szám, pp. 91- 109. (https://ojs.bibl.u-szeged.hu/index.php/jelenkori_tars-gazd_folyamatok/article/view/33924/32987)
- Strategija poljoprivrede i ruralnog razvoja Republike Srbije za period 2014– 2024. godine: 85/2014-30 (<https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2014/85/1>)
- Zenta község fejlesztési stratégiája. 2013. (http://www.zenta-senta.co.rs/dokumenti/ostali_dokumenti/strategija-razvoja-opstine-senta-2014-2020-hu.pdf)

11. MELLÉKLETEK

11.1 Táblázatok jegyzéke

1. táblázat: A vidéki területek funkciói	4
2. táblázat: Zenta, és a hozzá tartozó települések lakosainak száma 2011 – ben	17
3. táblázat: Tornyos lakosságának változása	18
4. táblázat: Tornyos etnikai összetétele 2011 – ben.....	18
5. táblázat: Zenta község átlagéletkor szerinti eloszlása 2011 – ben	18
6. táblázat: A tornyosi tájház székhelyét érintő állapotfelmérés osztályzatainak táblázatos kifejezése ...	23
7. táblázat: A tornyosi tájház székhelyét érintő állapotfelmérés adatainak leíró statisztikai elemzése	24
8. táblázat: A tornyosi tájházra vonatkozó támogatások 2016 - ban	28
9. táblázat: A tornyosi tájházra vonatkozó támogatások 2017 - ben	28
10. táblázat: A tornyosi tájházra vonatkozó támogatások 2018 - ban	28
11. táblázat: A tornyosi tájházra vonatkozó támogatások 2019 - ben	28
12. táblázat: A tornyosi tájház partnerei és feladataik	30
13. táblázat: A tornyosi tájház költségeinek évenkénti eloszlása 2011 - 2016.....	35
14. táblázat: A tornyosi tájházra vonatkozó támogatási források megoszlása.....	36
15. táblázat: SWOT-elemzés	42

11.2 Ábrák jegyzéke

1. ábra: A tornyosi tájház székhelyét érintő állapotfelmérés átlagértékeinek grafikai ábrázolása	24
2. ábra: A tornyosi tájházban bekövetkező átalakítási folyamatok,2011	31
3. ábra: A tornyosi tájházban bekövetkező átalakítási folyamatok,2012	31
4. ábra: A tornyosi tájházban bekövetkező átalakítási folyamatok,2013	32
5. ábra: A tornyosi tájházban bekövetkező átalakítási folyamatok,2014-2016	32
6. ábra: tornyosi tájház, konyha	33
7. ábra: tornyosi tájház, hálószoza,1	33
8. ábra: tornyosi tájház, hálószoza,2	33
9. ábra: tornyosi tájház, hálószoza,3	33
10. ábra: tornyosi tájház "tisza" szoba, 1	33
11. ábra: tornyosi tájház "tisza" szoba, 2	33
12. ábra: tornyosi tájház "polgári" szoba, 1	34
13. ábra: tornyosi tájház "polgári" szoba, 2	34
14. ábra: tornyosi tájház, folyosó	34
15. ábra: tornyosi tájház, a borkészítés eszközei	34
16. ábra: tornyosi tájház, a földművelés eszközei	35
17. ábra: tornyosi tájház, a házi készítmények eszközei	35
18. ábra: tornyosi tájház, hivatalos megnyitó, 1	36
19. ábra: tornyosi tájház, hivatalos megnyitó, 2	36
20. ábra: tornyosi tájház, a készülő mellékhelység	37
21. ábra: tornyosi tájház, az elkészült mellékhelység	37
22. ábra: tornyosi tájház, tábor, 2019, 1	38
23. ábra: tornyosi tájház, tábor, 2019, 2	38
24. ábra: tornyosi tájház, tábor, 2019, 3	38
25. ábra: tornyosi tájház, tábor, 2019, 4	38
26. ábra: Magdi néni, babakollekció, 1	39
27. ábra: Magdi néni, babakollekció, 2	39
28. ábra: tornyosi tájház, az új épület kialakításának helyszíne, 1	39
29. ábra: tornyosi tájház, az új épület kialakításának helyszíne, 2	39